THE POPULAR ANNA LIBRARY

DAMAYANTI.

శ్రీరస్తు

దమయంతీ చరిత్రము.

(పాతివ్రత్య ప్రభావము.)

హిందూథియలాజికల్ హైస్కూలు

ఉపాధ్యాయులును

అభినయగీతాది గ్రంథకర్తయు

నగు

పంచవటి - వేంకటరామయ్యచే

విరచితము.

స్కాటన్ ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రితము.

చెన్నపట్టణము.

1911

కాపీరైటు] [వెల అణా 1.

శ్రీ

దమయంతీ చరిత్రము.

విదర్భదేశమును భీముడను రాజు రాజ్యపరిపాలనము సేయుచుండెను. అతడు సమస్త భోగభాగ్యములచేత సొంపారి యుండినను బిడ్డలు లేనందున మిక్కిలి వ్యసనము గలవాడై భార్యతోగూడి యడవికిబోయి తపస్సుచేయగా [illegible]ను. అంతట దమనుడను మునీంద్రుని గని యాతని యనుగ్రహముచేత దమయంతియను పుత్త్రికను, దముడు, దాంతుడు, దమనుడు అను ముగ్గురు పుత్త్రులను బడసెను. వారిలో దమయంతి యసమాన్యరత్నము రత్నముపలె ప్రకాశించుచు [illegible] నొప్పియుండెను. ఈచిన్నది తన చెలికత్తె[illegible] [illegible]గారవనమునకు బోయి వినోదార్థము [illegible] తోషంబున [illegible]లము [illegible] [illegible]లు ఆకసమునుండి క్రిందికి వ్రాలినవి. [illegible] చెలికత్తెయును దానిని నొక్కొక్క [illegible]వను [illegible]. ఆపక్షులలో నొక్కటి మనో[illegible] మనుష్య[illegible] దమయంతినిజూచి "అమ్మా! మేము [illegible] వచ్చియున్నాము. [illegible] మహారాజు [illegible] నలుడనువాడు [illegible]లుచున్నాడు. అతడు మహాకీర్తిసంపన్నుడు, సౌందర్యవంతుడు, భాగ్యవంతుడు. సర్వగుణసంపన్నుడు, అతని వర్ణించి చెప్ప నెవరి

వల్లను లేరము కాదు. కావున నీవు ఆయనను వివాహంబాడిన మిక్కిలి శ్రేయస్కరముగా నుండును. నీయొక్క మంచిగుణములకు, సద్గుణములకు, రూపయౌవన సౌందర్యములకు, ఆయన తగిన పురుషుడు. ఆయనతప్ప వేఱొక పురుషుని నేనెందు చూడలేదు" అని చెప్పగా దమయంతి తనలో దాని చేయునవ్వు నవ్వుకొనుచు కొంతసేపు సిగ్గుచే నూరకుండి తర్వాత దానితో నిట్లనియె. "ఓపక్షిశ్రేష్ఠమా! ఆరాజుగుణములు నాకు నెఱింగించినట్లుగా నన్ను నారాజునకెఱింగించి నామీద కరుణగలిగియుండునట్లుగా జేయు" మన హంసలన్నియు గుంపుగూడి నిషధదేశమునకు వచ్చి నలునికి దమయంతిరూపలావణ్యములను వర్ణించి చెప్పి యామెయందే ప్రేమకలిగి యుండునట్లుగా జేసినవి. ఈ వృత్తాంతము భీమరాజు దమయంతి చెలికత్తెలచే విన్నవాడై యుక్తవయస్సువచ్చిన తన కొమార్తెకు స్వయంవరమహోత్సవము చాటించి భూలోకంబునం గల యెల్లరాజులకు పత్రికలు ... నిషధదేశమునకు జనుదెంచిరి.

అత్తఱి త్రిలోకసంచారియగు నారదమహాముని యీవిషయం బెఱింగి దేవేంద్రలోకమునకు బోయి యింద్రాదులతో దమయంతీ స్వయంవరవైభవమును గూర్చి చెప్పెను.

క. నరసిద్ధసాధ్యవిద్యా
ధరసురకన్యకలకంటె దమయంతియ సుం

దరిదాని సుస్వయంవర
మనుదై వర్తిల్లుచున్నయది యిప్డుమహీశా.
క. అందులకు ధరణిగల నృప
నందనులెల్లను ముదంబునం బోయెదు వే
డ్కం దనులోగయ్యమ్ములు
గ్రందుగ లేకున్నవారు కడు నెయ్యమునన్.

అదివినగా నింద్రాది దేవతలు భూలోకంబునకువచ్చుటకై యొకదివ్యవిమానంబుపై నెక్కి యాస్వయంవరమునకే వచ్చు నలుని గని "ఓనలమహారాజా! ఇప్పుడు నీవు మాకు దూతవై నుండి దమయంతికి మారాకనుగూర్చి యెఱుగజేసి మాలో నెవరినైనను వరించి వివాహము చేసుకొనునట్లు చేయవలయును" అని వేడుకొనిరి. అంతనలుడు దేవేంద్రాదులను జూచి "సురవరులారా! నేనును దమయంతీస్వయంవరము కొఱకు వచ్చియున్నవాడను. నన్ను మీరికార్యంబునకు బంపుట న్యాయమగునా?" అని చెప్పి తనమనస్సులో "అన్యథా చింతితంకార్యం, దైవం అన్యత్ర చింతయేత్" అనితలచుకొనుచు, అయినను నిది దేవహితము గావున నీపనిని నెఱవేర్పవలయును. ఈడ్డము చెప్పతగదు" అని సురల చింతించుచు వారి యిష్టప్రకారము విదర్భకేగి దమయంతికి వారిరాకయును వారియుద్దేశమును దెల్పెను.

దమయంతి యీపనిని వినిన తోడనే మనస్సునందు మిక్కిలివ్యసనముగలిగినదై నలునిజూచి "ఓరాజా! హంసచే నీవు

స్వయంవరమునకు వచ్చియున్నారుగదా! వారి యనుమతిని బొంది క్షత్రియస్త్రీలు స్వయంవరములో వరుని యెట్లు వరింతురో యాలాగున అందఱు చూచుచుండగా వారి సమ్ముఖమున నిన్ను వరించెద" అని చెప్పియంపి స్వయంవరకాలమునందు వచ్చియుండు రాజులందఱు చూచుచుండగా తనచేతనున్న పుష్పమాలికను నలుని మెడపై వేసెను. అట్లు వేయగా

క. దేవతల సాధువాదము
లావిప్రాశీరవంబుతో బహుతూర్య
స్వనంబులు చెలగెను బా
రావార రవంబుబోలె ననివార్యంబై.

అంతట వివాహంబైన యాదంపతులను నింద్రుడు మొదలైన దేవతలు మెచ్చి వారిని నాశీర్వదించి పిమ్మట దేవలోకంబునకు బోవుచుండగా కలి పురుషుడు వారికి నెదురుగా వచ్చుచు దమయంతికి వివాహమైన సంగతి వారిచే తెలిసుకొన్నవాడై తన్ను నామె వివాహంబాడలేదని కోపించి నోటిపండ్లు పట పట యని కొఱుకుచు కండ్లు ఎఱ్ఱగా జేసికొని నలుని దాయాదియైన పుష్కరునియొద్దకుబోయి యాతనిని నలునితో జూదమాడమని ప్రేరేపించి తాను నొక బ్రాహ్మణవేషము ధరించి పందెములను కపట కృత్యములచేత పుష్కరునికి అనుకూలముగ జేయుచు నలుని యావద్ద్రవ్యమును రాజ్యమును ఓడునట్లు చేసెను.

ఆసమయమున దమయంతి తనపెనిమిటి యొక్క జయము గనుగొని ఆయన యనుమతింగొని యింద్రసేనుడను కొమారుని నింద్రసేనయను కొమార్తెను నొక్క తేరుపై నెక్కించి వార్ష్ణేయుడను సారధికి నొప్పగించి విదర్భ నగరంబున తన తల్లిదండ్రుల యొద్దకు బంపెను.

ఇవ్విధంబున నలుడు కలిమాహాత్మ్యముచేత సర్వ సంపదలును రాజ్యంబును జూదమునందు గోల్పోయినవాడై పురారువదలి భార్యతో వానును ఎల్లజనులు నుడుచుచుండ "అవశ్యమను భోక్తవ్యం కృతంకర్మ శుభాశుభం" అనునట్లు ... నకు బోయెను. అక్కడ వారిరువురు మూడు దినములుగా అన్నాహారములు లేనందుచేత మిక్కిలి యాకలిచేత పీడింపబడిన వారై ఇటునటు అల్లాడుచుండగా బంగారు రెక్కలుచేత నొప్పునట్టి రెండుపక్షులు వారి సమీపమునకు వచ్చెను. అప్పుడు నలుడు వానిని బట్టుకొనుటకై తనకట్టుబట్టను వేసెను. తత్క్షణమే యవి యావస్త్రముతోగూడ ఆకాశమునకు ఎగిరిపోయెను. "అయిరాని కాలానికి పైబట్టను పక్షులెత్తుకొనిపోయెను" అను సామెతవలె వీరికట్టి దశ సంభవించెను.

పిమ్మట నలుడు పతివ్రతాశిరోమణియగు తన భార్య గట్టిన చీరలో సగముచించి తనకు పైబట్టగా జేసికొని దుఃఖముతో తన్ననంటి నడచి వచ్చుచున్న దమయంతినిజూచి "ఓయిందుముఖీ! నీవేల యీ యడవిలో నాతో కష్టము

చున్నావు? నీతండ్రి గారింటికి పోయి నీవైనను సుఖముగా నుండ రాదా?" అని చెప్పెను. అప్పుడు ఆమె పట్టరాని దుఃఖముతో గొంతెత్తి బిగ్గరగా నేడ్చుచు మాటల [illegible] తనవ్వారకు ధైర్యము తెచ్చుకొని [illegible] పలుకసాగి నిట్లనియెను. "నాయనా! తమరిట్లు సెలవియ్య న్యాయంబు కాదు. అయినను నా మనవి తప్పైనను ఒప్పైనను కొంచెము వినుడు.

తే. [illegible] సౌఖ్య భోగాసక్తి [illegible]
[illegible] భాగ్యయు మూని యుండు
నానరభాగ్యసమేతుడై యున్నవాని
కె[illegible] పలుస్నను [illegible].

క. [illegible] నది చెయ్యి నది నా
[illegible] యు [illegible] యు [illegible] గనుగొని [illegible]
[illegible] నా [illegible] పు [illegible]
[illegible] భాగ్యయు [illegible] సౌఖ్యంబుల్.

[illegible] 'భాగ్యసమోనాస్తి [illegible]'
[illegible] సంతోషము గల్గించుట [illegible] భాగ్య [illegible] సమానమైన [illegible] లేదు.

చ. [illegible] తనము భాగ్యముల కెయ్యది లేదు శ్రీలు [illegible]
[illegible] భాసిల్లి భాసుర భూషణాంబర
[illegible] సద్భాగ్య [illegible] విశ్రుత [illegible] యశంబు
[illegible] యునుగల్గు [illegible] గల్గునె యిన్ని [illegible]

[యు

గీ. కరముదుఃఖపడిన గానియొక్కింత సౌ
ఖ్యంబు ధర్మగతియు గలుగ దెందు
జూడ నబల భర్తృశుశ్రూషఫలము సం
తతసుఖంబు గలదు ధర్మవాదవు.

క. ధని యధనుడు రూపసి యొ
ప్పనివా డవివేకి మూఢభావు డరోగుం
డనుగతరోగుడనక యం
గన పతి బాటింపవలయు గల కాలంబుల్

స్త్రీలకు పతియే దైవము, పతియే నోము, పతియే తీర్థంబులు, పతియే సమస్తధర్మంబులు మఱియు ధనముగలవాడు, ధనము లేనివాడు, అందగాడు, అందము లేనివాడు, తెలివిగలవాడు, తెలివి లేనివాడు, రోగము లేనివాడు, రోగి, అను భేదము లేక యాడుది మగనిని సదా అనుసరించియాదరింపవలయును. ఆతనికి సంభవించు సుఖదుఃఖములను తానును ననుభవించవలయును. అట్టి యాడుదియే కులాంగన, పతివ్రత, యనబడును. కావున నిన్ను విడిచిన స్వర్గంబైన నాకు సౌఖ్యంబు కానేరదు. దేహముతోడ నీడ యున్నట్లు నీతోడనుండి యెట్టి కష్టములు వచ్చినను వానిని సుఖములుగా భావింతును. నిన్ను వదలి యెట్టి సుఖములుకలిగినను కష్టములుగా తలతును. కాబట్టి నిన్ను ఎన్నడును వీడను" అని చెప్పగా వారిరువురు ఒకటిగా చేరి నడచి నడచి మార్గశ్రమచేత నడవలేక యొకచావడి కనబడగా నందు పండుకొని నిద్రించిరి.

తర్వాత దమయంతి యెటుబోవుటకును దోచక యోచించుచుండ గొందఱు వర్తకులు చేదిపురంబునకు ఆమార్గంబుగా బోవుచుండిరి. వారిని తోడుగా నిడుకొని యామెయు చేదిపతియైన సుబాహుపురంబునకు బోయి యచట రాజమాతయొద్ద సైరంధ్రీవ్రతమున్న కాలము గడపుచు వచ్చెను. అట నలుడు దమయంతిని వదలి యరణ్యమున బోవుచుండగా అగ్నిజ్వాలలనడుమ జిక్కుకొని నన్ను కాపాడుము, నన్ను కాపాడుము అని మొఱబెట్టుచున్న కర్కోటకుడను నా నాగుబామును చూచెను. అప్పుడు దాని యవస్థను జూడ లే నలుడు దానిని బైటికిడిసెను. అదియు గాపాడబడిన పిద వానిని గఱచెను. ఆక్షణంబున నలుడు వికృతరూపుండయ్యె కర్కోటకుండు ఆనలుంజూచి "ఓ రాజోత్తమా! నీవు నా కఱవబడినందుకు చింతపడవలదు. నిన్ను నితరులు ఎఱుం కుండుటకై యిట్లు చేసితిని. నాయొక్క విషము నీదేహంబు నున్నంతకాలము నీకు విష రాక్షస పిశాచ శత్రుభయంబు లేదు. నీకు ఎప్పటివలె రాజ్యవిభవము కలుగును. నీకు ఎప్పుడు నిజరూపము గైకొన నిష్టముగలదో అప్పుడు నన్ను దలచి నీవస్త్రంబు నీకు లభించుటయేగాక నీ నిజరూపమును ప్రాప్త యగును." అని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె

సైరంధ్రి :—పతివ్రతాధర్మమును కాపాడుకొనుచు రాజగృహంబు పనిచేయుచున్నట్టి యాడుది.

అయోధ్యా పట్టణము నేలుచున్న ఋతుపర్ణ మహారాజు నకు బాహుకుండను పేరుతో సారథివై యుండుము. నీవతనికి అశ్వహృదయ మనువిద్యనిచ్చి యతనిచేత అక్షహృదయంబనువిద్య జేకొనుము" ని చెప్పి కనబడకపోయెను. అంత నానలుడు కర్కోటకుడు చెప్పినప్రకారము అయోధ్య కేగిఋతుపర్ణునెడ బాహుకుండను నామమున అశ్వములను పాలించువాడుగాను, అన్నసంస్కారంబులు సేయువాడుగాను నుండెను.

అయ్యెడ భీమరాజు తనకూతురు, అల్లుడును రాజ్యనాశంబొంది యక్కడక్కడ తిరుగుచు కష్టపడుచున్నారని చారులవలన విని మిక్కిలిదుఃఖించి అతి సమర్థులైన బ్రాహ్మణోత్తముల రప్పించి వారల నానాదేశంబుల వెదక నియోగించి వారున్న చోటు కనువచ్చినవారికి వేయిగద్యాణములును, వారల దోడ్కొనివచ్చువారికి వేయి ఆవులనిత్తునని చెప్పిపంపెను. అట్లు వెదకబోయినవారిలో సుదేవుడను బ్రాహ్మణుడుమాత్రము చేదిపురంబగు సుబాహు పట్టణమునకుబోయి సునంద యను రాజకన్యకతో గూడియున్న యద్దమయంతిని సూక్ష్మలక్షణములచేత నీమె భీమరాజుకూతురుగ నుండవచ్చునని నిశ్చయించి యామెనుజూచి, « అమ్మా! నేను విదర్భపురమునుండి వచ్చినవాడను నాపేరు సుదేవుడు. భీమరాజు మీయిద్దరిని వెదకుటకు ననేక బ్రాహ్మణులబంపెను. నాపుణ్యవశముచేత నిను జూచునట్టిభాగ్యము నాకు కలిగినది. నీవృత్తాంతమును దెలియ

జేసినయెడల నీతండ్రికి నెఱింగించెదను" అని చెప్పగా నక్కో మలి కన్నీరు చోట చోటం గార వెక్కి వెక్కి యేడ్చుచు నచ టివారిక్షేమం బడుగుచుండ సునంద యీ వృత్తాంతమును రా జమాతకు నెఱింగించెను. అంతరా జమాత సుదేవునొద్దకువచ్చి యాతనివలన దమయంతి తనతోడబుట్టువు కూతురని యెఱిగి నదై యామెను మునుపటికంటె మిక్కిలి ప్రేమతో నాదరిం చుచువచ్చెను.

కొన్నాళ్లయినపిదప దమయంతి రాజమాతతో "అ మ్మా! నాదు తల్లిదండ్రులను జూచి బహుదినములాయెను. ఇపుడు వారలను జూచునట్టి కోరిక నాకు గలిగియున్నది. కావున నేను విదర్భకు పోవలయును" అనగా నామె బంగారు తోను రత్నములతోను చేయబడిన పల్లకి ఒకటి సిద్ధపరచి యందు దమయంతిని గూర్చుండబెట్టి పరివారమును సను కూర్చి యామెతో జేర్చి విదర్భకు బంపెను. అచటచేరి దమ యంతి బంధుమిత్ర జనంబులతో కలిసియుండినప్పటికిన్ని నక్ష త్రములతో నిండియున్నను చంద్రుడు లేనిరాత్రి యెట్లు కాంతి లేకయుండునో యట్లు పతియొక్క వియోగముచేత కాంతిహీ నయై వేళకు అన్నము భుజింపక చిక్కినదై మాసినబట్టను గట్టుకొని శరీరసుఖంబుల నేడియు గోరక తన తల్లితో రహ స్యముగా తనపతిని వెదకించవలయును, లేనియెడ ప్రాణము విడుచుచున్నానని చెప్పెను. తల్లియు భీమరాజుతో నీ సమాచా రము తెలియపరచెను. అంత నతడు నిపుణులగు బ్రాహ్మణుల

రప్పించి నలుని వెదకుటకై పంపెను. వారితో దమయంతి ప్రత్యేకముగ రాజసభలయందు నీరీతి చెప్పమని చెప్పి పంపెను.

సీ. సత్యనిత్యుండవు సతినింతివర్జించి
దాని వస్త్రార్థంబు దఱిగి నీవు
పరిధానముగ జేసి పాఱిపోవంగ
భార్యాభర్తయు నాగబరగుధర్మ
మదిమిథ్యయయ్యె నీయందు నీకిట్టి ని
ర్దయబుద్ధిచేకొనదగునె యట్టి
సాధ్వికి గరుణాప్రసన్నుండ వగుమని
యెల్లచోఁబలికిన నెవ్వఁడేని

ఆ. పలుకుబడగ నోడి ప్రతివచనంబిచ్చు
నతడనలుడు గాగ నతిముదమున
నెఱిగి నన్నునతని కెఱిగించి తోడ్కొని
రండు రానినాడు రండెఱింగి.

ప్రాణముతో సమానురాలగు భార్యను అడవియందు నిద్రించుచుండగా విడిచిపెట్టి దాని వస్త్రములో సగముచించి కట్టుకొని చెప్పక పోయినట్టి నలునివంటి కఠినహృదయు లెవ్వరైనా కలరాయని యెల్లచోట్లను బలుకుడు. అనగా వారును ప్రతిరాజసభయందు నాలాగుపలికి యుత్తరంబు వడయక మరలివచ్చి విదర్భాపురంబు జేరిరి. అట్లువచ్చినవారలలో పర్ణా దుడను విప్రుండు మాత్రము దమయంతి కిట్లనియె. అమ్మా

అయోధ్యానాథుండగు ఋతుపర్ణ మహారాజు పరిచారకులలో నొకడు పొట్టివాడు, బాహుకుడని పేరుగలవాడు, వంటచేయు టయందును అశ్వశిక్షయందును అతి సమర్థుడు, నీవు చెప్పినట్టి మాటలను నేను ఋతుపర్ణుని సభలో చెప్పుచుండగా నన్ను రహస్యముగా పిలిచి "పురుషులయందు దైవవశంబున దోషంబులు గల్గిన వాని సహించునేని నయ్యింతి యిహపర లోకములను రెండు లోకంబులందును సౌఖ్యంబు లనుభవించును" అని మఱి యేమియు పలుకక యరిగెను. అనగా నతండే నలుడుగానుండవచ్చునని యామె తలచి తన్ను పూర్వము సుబాహుపురంబున కనిపెట్టిన యా సుదేవుని రప్పించి వానితో నిట్లనియె.

బ్రాహ్మణోత్తమా! నీవు మునుపు నన్నేలాగు కనిపెట్టి యిచటికి తెచ్చితివో యాలాగే అయోధ్యా నగరంబున కేగి ఋతుపర్ణునొద్ద విదర్భరాజు నలునిగానక రేపు దమయంతీ ద్వితీయ స్వయంవరము సేయదలచి యున్నాడని చెప్పుము. అనగా నాతడు అయోధ్యకు వెళ్లి ఋతుపర్ణునితో అట్లు చెప్పెను. అంత ఋతుపర్ణుండు బాహుకుని పిలిచి "రేపు దమయంతీ స్వయంవరంబు జరుగుచున్నదట. కావున నే నతి శీఘ్రములో విదర్భకు వెళ్లవలయును. నీవు నేర్చిన యశ్వశిక్ష యను విద్యయొక్క సామర్థ్యమును ఇపుడే చూపవలయు. ఒకదినములోపల నచటకి రథమును తీసుకొని పోవలయును" అని చెప్పగా నలుండు, రెండు గుఱ్ఱములను గట్టిన యొక తేరు

సిద్ధపరచి రాజుగారి నెక్కించుకొని వార్ష్ణేయుని వెంటబెట్టు కొని, నది యనియు, పర్వతం బనియు, అరణ్యం బనియు, పట్టణం బనియు, గ్రామం బనియు వృక్షంబనియు వివరమేర్ప డకుండునట్లుగా మనోవేగము, వాయువేగము, అన్నట్లు తోలు కొని పోవుచుండెను. ఋతుపర్ణుడు దీనినిజూచి మిక్కిలి యా శ్చర్యపడి యిప్పుడు రథము తోలునట్టి బాహుకుడను వాడు నలుడుగానుండవచ్చునని తోచెడిని. ఏలయనగా నతడుదప్ప మఱియొకడు ఇంతవేగముగాదోలువాడు లేడు. కొన్ని లక్షణం బులచేత నితడు నలునిబోలియున్నవాడు. అయితే యితనికి నీవికార స్వరూపము ఏలకల్గెనో తెలిసినదికాదు. అని యో చించుచుండగా తనపైనుండు వస్త్రమొకటిక్రింద జాఱిపడెను.

ఋతుపర్ణుడు తక్షణమే బాహుకునిజూచి నా పైవస్త్ర ము దిగువపడినది. వార్ష్ణేయుడుపోయి దానిని దెచ్చునంతవఱకు రథను తిన్నగా పోనిమ్మనెను. అనవుడు బాహుకుండు ‹‹ అయ్యా ! మీ పైబట్టపడిన చోటికి నిచటికి నొక యోజ నంబునకంటె నెక్కువదూరమున్నది. దానిని దెచ్చుట సాధ్యము కానేరదని చెప్పెను. అంతలో నా తేరు అనేక దేశ ములు, వనములు, గిరి దుర్గంబులు గడచి వచ్చినది.

అప్పుడు ఋతుపర్ణుండు మిక్కిలి దట్టమయిన కొమ్మల చేతను, ఆకులచేతను, పుష్పములచేతను, పండ్లచేతను, నిండి నదైనయొక తాండ్రచెట్టును జూచి బాహుకునితో నిట్లనియె.

ఆ. ఎల్లవారు నెఱుగ రెల్లవానిని భిన్న
విషయు లెల్లవారు విద్యలందు

దొలగకే నెఱుంగుదును దృష్టిమాత్రమున
సకలమైనవస్తు చయముసంఖ్య.

బాహుకుడా! ఈ చెట్టునందుగల యాకులు, పువ్వులు, పండ్లు వేత్వేఱుగా లెక్కపెట్టి నేను చెప్పెద జూడుమని లెక్కపెట్టి యిన్నిన్నిగలవని చెప్పిన బాహుకుడు రథమునిల్పి యాచెట్టును క్రింద త్రోసి ప్రత్యేక ప్రత్యేకముగ లెక్కపెట్టగా నట్లేయుండెను. బాహుకుడు ఆశ్చర్యపడి యీవిద్య నాకుపదేశింపవలయునని యడిగిన ఋతుపర్ణుండిట్లనియె.

క. ఇది యక్షహృదయ మనగా
విదితంబగు విద్యదీని విధ్యుక్తముగా
మదినెఱుగునరుడు సంఖ్యా
విదుడగు దుష్కృతకళంక విషముక్తుడగున్.

ఇది యక్షహృదయమనువిద్య. దీని నెఱిగినదాని చేతనే యెవడుగాని సంఖ్యాజ్ఞానము తెలిసినవాడై పాపము వలనను నిందవలనను విషమువలనను విడువబడినవాడగునని యావిద్య నతనికి నుపదేశించెను.

అంత నావిద్యయొక్క మహిమచేత బాహుకుడైన నలునియందు ప్రవేశించియున్న కలిపురుషుడు విషము గ్రక్కుచు నాతని శరీరమునుండి బయలువెడలి యతని మన్నన గొని వెళ్లిపోయెను. తర్వాత ఋతుపర్ణుడు, వార్ష్ణేయుడు, నలుడు వీరు ముప్పురును రథంబెక్కి విదర్భకుం జనిరి.

దమయంతి యారథధ్వని వినియిది నలుని రథముగా నుండ వచ్చునని తలచి యానందించి కేశినియను చెలికత్తెను పిలి

"దమయంతీ! రథమునందు వచ్చువారలలో ఋతుపర్ణుడు అయోధ్యారాజనియు వార్ష్ణేయుడు సారథి యనియును వింటిని. బాహుకుండను వాడెవ్వడో తెలియలేదు. వాని వృత్తాంతమును సవిస్తారముగ నెఱిగి రమ్ము" అని నా కేశిని బాహుకుని యొద్దకు పోయి దమయంతి నీక్షేమంబడిగిరమ్మని నన్ను బంపెను. నీవెవ్వడవు? ఇందుల కేమి కారణంబున వచ్చితి వన దానికి బాహుకుండిట్లనియె.

అమ్మా! నేను ఋతుపర్ణమహారాజుగారి రథము తోలువాడను. ఆయన యొక్క దినంబులో విదర్భాపురంబునకు బోవలయునని యయోధ్యనుండి బయలువెడలి నూఱు ఆమడలు త్రోవనడిపి యిచటికి వచ్చితిని. అదివిని కేశిని మరల నిట్లనియె. అయ్యా! అడవిలో నిద్రపోవుచున్న దమయంతిని బాసి దాని చీరలో సగముగోసి కట్టుకొని నలుడు ఎటకో పోయెను. అది మొదలు ఆమె యామిగిలిన వస్త్రమునే కట్టుకొని భూమిని పడకగా జేసికొని యున్నది. అని యిట్లు చెప్పుచుండగా నతడు కన్నీరు మున్నీరై పాఱ నేడవసాగెను. అంత కేశిని దమయంతియొద్దకుబోయి యీ తెఱం గెఱింగించగా నామె కేశినితో నలుడు ఋతుపర్ణునియొద్ద వంటచేయుచుండె నని కూడ వింటిని. ఆవిషయంబెఱింగిరమ్మని యింకొకతూరి యా చెలికత్తెను బంపెను. అదియు నలునికడకేతెంచి దమయంతితో నిట్లనియె.

సీ. వినవమ్మ తృణముష్టి గొనివాడు వీచిన
నందగ్ని యుదయించి యందువంట

లమరు నంతకు నింధనము లపేక్షింపక
యుడుగక మండుచునుండు మఱియు
గడకతో నంజుళ్లు గడుగంగ సుమకట్టి
జలమపేక్షించుడు సంభవిల్లి
కుంభముల్ నింపి దివ్యాంభః ప్రవాహము
క్షయమగుచుండు నా క్షణముచూడ
ఆ. నతని కరతల ద్వయాన మర్దితములై
కందియును మహా సుగంధకుసుమ
తతులు గొంతెయట్లు తమకంపు విడునక
యుండు నతని తేజ మున్నతంబు.

అతని చరిత్రంబు మిక్కిలి యద్భుతము. అతనిని గూర్చి మఱియొ చెప్పవలయును. అతడు వంటచేయునప్పుడు నిప్పు తెచ్చుకొనుటలేదట. కట్టెలు అపేక్షించుటలేదట. పిడికెడు గడ్డిని చేతబట్టి ఒకసారి విసరినట్లయితే అది మండుచు వంట పూర్తియగునంతవఱకు మండుచుండునట. జలముకోరిన తక్షణ ప్రాన పాత్రంబులు నీటితో నిండియుండునట. పుష్పములు అతని చేతులతో చక్కగా నలపబడినప్పటికిని వాడిపోవట. మఱి వాసనచెడదట. అనగా నద్దమయంతి యాతడు వండిన మాంసకమును తెప్పించి దానిని రుచిచూచి తప్పక యాతండు నలుడని నిశ్చయించి తనతండ్రికి తెలియపరచి వానిని రప్పించిన వానితో నామె « మనుష్య సంచారములేని వనమందు మైమఱచి నిద్రించుచున్న దానిని, అగ్ని దేవతయెదుట వివాహంబాడిన దానిని, దేవతలనుగూడ వదలి నలుని వరించిన దానిని, పుత్రి

పతియై యున్న దానిని, పతియే గతియని భావించియున్న దానిని, పతివ్రతయై యున్న దానిని కొంచెమైనను కనికరము లేకయుం టరిగా నలునివలె విడిచిపెట్టినవారు ఈలోకమునందెవ్వరు లేరుగదా!" అనగా నతడుకన్నీరు చొట చొటం గారనేడ్చుచుండెను. అప్పుడు సకలజంతువులకు ప్రాణభూతుండయి యంతర్యామియగు వాయుదేవుండు ఎల్లవారును వినునట్లుగా నాకసంబుననుండి నలునితో నిట్లనియె.

"నిషధేశ్వరా! పరమ పతివ్రతయగు నీ దమయంతిని సూర్యుడు, చంద్రుడు, నేనును మూడు సంవత్సరంబులుగా కాపాడుచుంటిమి. ఈమె స్వప్నమునందైనను అన్యుని దలచియుండలేదు. ఈమె చరిత్రము నిర్దోషమైనది. నిప్పులకు చెదలు పట్టునే? అలాగు ఈమె పరిశుద్ధమైన నడవడిగల స్త్రీ. అప్పుడు నీవు సంశయింపనక్కఱలేదు. కైకొనుము" ని చెప్పినతోడనే దేవతలు సువాసనగల పారిజాత పుష్పవర్షంబులు కురిసిరి. సురదుందుభినాదములు మ్రోసినవి. భూజనంబులెల్ల సద్గుణయంతి సుశీలంబున కాశ్చర్యపడి పలుతెఱంగుల నుతింపసాగిరి. అంత నలుడు మిక్కిలి యానందమును బొందినవాడై కర్కోటకుని తలంచెను. వెంటనే యతడు నలునిపై బట్టను తెచ్చియిచ్చెను. దానిని నలుడు ధరించి పూర్వము నాయున్న విధముగ నిజరూపమును దాల్చెను.

పిదప దంపతులు అన్యోన్యప్రేమగలవారై వెలుంగుచుండ భీమరాజు సంతోషించి తన దేశంబునం గల దేవాలయంబులందు విశేషపూజలు సేయించి యక్కడక్కడ నుత్స

యన్. వేంకట్రాయులు అండు సన్.

మావద్ద పాఠశాలలకు కావలసిన రీడర్లు, వాని అ ములు, నోటుబొక్కులు, అటెండన్సు రిజిష్టర్లు, డ్రాయింగ్ బొక్కులు, కాపీబొక్కులు, స్టేషనరీ వగైరాలు, ఇంగ్లీష సంస్కృత ఆంధ్ర గ్రంథములు, ఆరోగ్యకరములైన సువాస తైలములు, సోపులు, ఘ్రాణదోషములు హరించు నస్యముల బజారుధరలకు సిద్ధముగానున్నవి. పైకొట్లాగు కోరువా అర్థణా తపాలు బిళ్లను పంపవలెను.

విశేషముగా కొనువారికి మంచి కమీషన్ ఇవ్వబడును.

యన్. వేంకట్రాయులు అండు సన్,

40 కొత్తవీధి, జార్జిటౌను,

మద్రాసు.

N. B. పంచవటి వేంకట్రామయ్యగారిచే రచియింప బడిన యితర పుస్తకములలో మా ప్రకటనలను చూడుడు.

యన్. వెం.

శ్రీ

సుప్రతనిర్వచనము.

ఇది

రామచంద్రపుర వాస్తవ్యుడు పెదపాటి వెంకటాచలపతిగారి
జ్యేష్టపుత్రుడు

వెంకటరమణయ్యగారిచే

రచియింపఁబడినది.

మొదటికూర్పు 1000 ప్రతులు.

రాజమహేంద్రవరము.

శ్రీవిద్యానిలయ ముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రింపఁబడియె.

1914.

కాపీరైట్]

[వెల 0—4—0
పోస్టేజిగాక.

PREFACE.

THE aim of this little book is to instruct the youths of either sex in character and conduct knowing it myself that the same plot presented in prose would be more easily digested, I purposely set myself to the task of presenting it in poetry with a view to clear youthful minds from the false but natural dislike and disinclination for poetry for which the difficulty of the style and the too much sublimity of the plot in most of the poetical works in our language are responsible.

The style is purposely kept simple and the plot plain and familiar; and I hope it will not fail to nourish the Moral seedlings of their minds. It is at the encouragement of many of my friends that I venture to present this to the public.

I take this opportunity of thanking my brother-in-law Mr. Tantravahi Chalapati Row who interested himself in this book, encouraged me and helped me in getting this printed.

Any proper and appropriate suggestions are thankfully taken for the Second Edition.

P. V. Ramanaiah.

IT is with feelings of great joy that I give out my opinion, that 'Suvrata' written in telugu verse by Mr. P. V. Ramaniah of Kota-Ramachendrapuram, is an excllent book and teaches good moral to both the sexes.

It seems the said author has apparently succeeded in finishing out his work in simple and plain telugu, so that girls too of moderate primary education can go through it.

I would wish the book to be seen in the hands of every educated person in the telugu country and some of the verses are particularly so instructive that they are worth getting by heart.

(T. C.)

శ్రీరస్తు.

శుభమస్తు, అవిఘ్నమస్తు.

కం. శ్రీపరమేశ్వరుమదిలో
బ్రాపై యుండంగఁ గోరి ప్రమదముతోడన్
బాపముల బాపుసుచరిత
నేపారగ వ్రాయనిప్పుడెంచితినిదగన్. 1

చ. చదువఁగలేదు గ్రంథములఁ జాలఁగ బ్రాజ్ఞుఁడగానువిద్యలన్
జదువఁగలేదు వ్యాకరణ శాస్త్రమునించుక యేనినెప్పుడున్
బదముల యర్థమేది మదిఁబాగుఁగనేర్చిన వాఁడఁగానునా
మదినెలకొన్న యీప్సితము మాటలచేఁదగఁ దీరునేభువిన్. 2

ఉ. చింతిలనేల నామదిని జిక్కనిపాలను నీరముండినన్
జెంతనుజేరి హంసమది జేకొని పాలె గ్రహించురీతినా
నెంతటిదోషములైనను నించుకయేని గణింపకుండి మ
న్నింతురుగాక సుచరితను నీతిపరుల్దగ నిర్మలాత్ములై. 3

——*గణపతిస్తుతి*——

చ. ఘనతరమైన భక్ష్యములు గావలె నన్నను నుర్విలోపలన్
జనములు యెల్లరుం దనకుఁ జాలరు నీయగనంచువారికిన్
దనివిని పూర్ణ నుండ్రములు దద్దయుఁ బ్రీతి భుజించువేల్పునా
గణపతిఁ గొల్తునెల్లపుడు గాఢతరంబగు భక్తితోడుతన్. 4

——*సరస్వతీప్రార్థన*——

చ. తనపతి పద్మసంభవుఁడు ధాత్రిసృజించెడు పూన్కినెప్పుడున్
దనువునుబ్రాణముల్ బ్రజకుఁ దద్దయుబ్రీతి నొసంగుచుండఁగా

ఘనమగు వాక్కులన్ మరియు గౌరవనీయుముశైన విద్యలన్
బనివడి నిచ్చునాచెలువ భారతిఁగొల్తు సతంబుభక్తితోన్.

—*సుకవిస్తుతి*—

చ. నవరసపూరముల్ ఘనజన ప్రజమోదదమై వెలుంగుచున్
గవిజన మానసీయ మయి కంజదళాక్షు చరిత్రమైన భా
గవతము దారచించి తగఁ గాంచె నెవండిల సుప్రసిద్ధియా
కవివరు బోతనార్యు మదిగాతుకమొప్పగ బ్రస్తుతించెదన్.

ఉ. పంచమవేదమన్నరగు భారతముల్ రచియించికీర్తులన్
గాంచు కవిత్రియంబు మరిగౌరవనీయులు భాస్కరాదులన్
మించినకీర్తి కాముులయి మేదిని నొప్పుకవీంద్ర వర్యులన్
సంచితభక్తినేఁగొలుతు సంతసమొప్పగ నెల్లవేళలన్.

—*పితృదేవతాప్రార్థన*—

సీ. పరలోకసౌఖ్యమే ప్రాధాన్యముగనెంచి
పరమ భక్తినిమహిఁ బరగువాఁడు
చిత్రలేఖనమాది శృంగారజనక మా
విద్యలెల్లనునేర్చి వెలయువాఁడు
సహజమౌ పాండిత్య జనితాంధ్ర సుకవిత్వ
ధారను గురియు నవార్యఘనుఁడు
ప్రభువంచనములేక బ్రజలబాధించక
కరణీకమున మెప్పు గన్నవాఁడు

తే. గీ. పరమపావన పెదపాటి వంశజుండు
కొమరుమిగుల శ్రీవత్స గోత్రనుతుఁడు
వేంకటాచల నామక విశ్రుతుండు
నాదుజనకుండు వాని నేనాత్మగొలుతు.

—*కృతి*—

సీ. ఏమానినీమణి యెలమిని శివుదల
నక్కజంబుగ నాట్యమాడఁగల్గె
ఏమానినీమణి యిలను నార్యులకొసఁగె
నన్నపానాదుల గన్నప్రేమ
ఏమానినీమణి యెల్లయఘములఁబాపి
బరిశుద్ధులుగఁ జేయు ప్రజలనెల్ల
ఏమానినీమణి యెచట గన్పడినచో
బ్రహ్మాదిదేవతల్ బలవరింతు

తే. గీ. నట్టిపావని పేరుచే ననతరించి
కన్నవారికి దనుదెచ్చుకున్నవారి
కెంతొకీర్తిని దెచ్చి దా నంతలోనె
భువినిబాసిన తోబుట్టు బుద్ధినిల్పి.

సీ. ఎవనిపై నీభువి యెల్లవస్తువులతో
నిల్చియున్నదొ జూడ నిరవుగాను
ఎవనిపై విష్ణువు యెల్లవేళలయందు
బవళించి యుండునో ప్రాభవమున
ఎవని గరళకంఠు డెలమితో ధరియించె
శంకాన్వితుడు గాక కంకణముగ
ఎవని సుత్రామాది యెనమండ్రు దిక్పాలు
రెలిమితోఁ బూజింతు రెల్లయపుడు

తే. గీ. నట్టి వేల్పునిపేరుచే నమరిభువిని
జేసినామంబు సార్థము జిరుతనాడె
దివికి నేగినాడు సతీలలామ
కమ్ము మన్నాడ సీగ్రంథ కృతిని ప్రేమ.

శ్రీ

శుభమస్తు-అవిఘ్నమస్తు.

సువ్రత.

కథాప్రారంభము.

ఆ. వె. భువికినెన్నగాను భూషణంబై యొప్పు
మధురనగర మొప్పు మహిమఁ జెలఁగి
దానిఁబొగడఁదరమ ధాత్రికైనను బన్న
గేశుకైన గాద డెంచిచూడ.

సీ. ఎచ్చోటఁజూచిన నెలమి నేత్రములకు
బర్వంబొనర్చెడు భవనములును
ఎచటకేగినగాని నచటిరాల్లరగించు
గానంబు సల్పెడు కంఠములును
ఏచటకేగిన నానంద మతులిత
రమణీయసుమవన రాజములును
ఎచ్చోటఁ గూజన నాదక్క గావించు
సలిలపూరములు కాసారములును
తే. గీ. గలిగి చెలువొందు నప్పుర కాంతకైన
సాముగాదయ్యె విధివ్రాత దాటగాను
నంత రమణీయతగ్గమైన నేమిఫలము
గలదు విధివ్రాసినట్టున గతినిపైన.

తే. గీ. దానిఁబాలించు ప్రభువు కందర్ప ననుఁగు
దాసుడై యుండి యప్సర తరుణులందె
విసుగులేకయుఁ బ్రొద్దెల్ల వేళలందు
దృష్టి నెలకొల్పి రాజ్యంబు నష్టమొందె. 3

ఆ. వె. అతని సహచరులిల నఘములకోడరు
సత్యమనిన వారు సహ్యపడరు
నెలతల వెదకంగ నిపుణులౌ వారలు
ద్రోహచింతలకు బహూహాపరులు. 4

కం. అప్సరజనముల్లు వారల
నెప్పుడుఁ గన్గొనిన మదిని నెంచినయంతన్
సర్పంబుజూచి భీతిలు
కప్పలకై వడిని (వడిని) గాసిలునకటా. 5

కం. వారల సాహాయ్యముచేఁ
గ్రూరుండౌ నృపుఁడు మిగులఁ గుటిలాత్ముండై
సారంగ నయనలందర
నేరుపుమై భంగపరుచు నీచుండు దగున్. 6

చ. కలఁ డొకవిప్రుఁ డాపురినిఁ గామునిరూపము గొన్నవాఁడు స
త్కులజుఁడు నీతికోవిదుఁడు సూరిమినేర్చినవాఁడు విద్యలన్
విలసితసత్ప్రభావమున విశ్వమయున్గనుగొన్నవాఁడు స
త్కలితయశో మహావిభవ కాంక్షసమన్విత చిత్తుఁడిత్తరిన్. 7

శా. వేదంబే పరసాధనంబనుచు నావిప్రుండు లోనెంచుచున్,
వాదించు న్దగ బండితోత్తములతో వాంఛాపరిపూర్ణంబుగన్
సాధింపం గనునూహసేయు మదిలో సారాంశమేపార్థునన్.
బోధించు న్దన శిష్యవర్గముల కాబుణ్యాత్ముఁడయ్యంశమున్ 8

సీ. ఆతనిభార్య యత్యంత గుణోపేత
చిత్తశుద్ధిని గుణశీల సీత
రూపయౌవనముల రూఢిగా రతికాంత
వికచాబ్జనేత్రి యవ్విప్రకాంత
గానాదివిద్యల గమలాసనునిరాణి
సరసభాషిణి భూమిసురునిరాణి
పతిబాయకన్నెడి సువ్రతమున శివురాణి
పరులన్నలను విప్రవరునిరాణి

గీ. అట్టిగుణవతి దనకు నర్ధాంగలక్ష్మి
యగుట కెంతయు భూసురుం డాత్మలోన
సంతసించుచు నుండును జింతలేక
లచ్చిమగనినిగనిన బ్రహ్లాదు భంగి. 9

సీ. భూతదయయె జూడ బుణ్యమార్గంబని
యెంచి మన్ననజేయు నెల్లజనుల
సత్యంబె పరలోక సాధనంబనియెంచి
యనృతంబులెప్పుడు నాడనోడు
పతిభక్తియే యిల సతులకు నర్హమా
వ్రతమనిగొల్చును వరునినెపుడు
శుచియె దరుణులకిల శోభాప్రదంబంచు
బరిశుద్ధముగనుంచు భవనమెల్ల

గీ. నట్టి సుగుణంబులకు నిల నాట్టపట్టు
నాగవిలసిల్లు నయ్యేలనాగ బుడమి
కాంతుడొకనాడు గన్నులం గాంచి యొడలు
మరచి గతచేష్టుడయ్యె నవ్విరహమునను. 10

ఆ. వె. అత్తఱిఁ దనమిత్రులందరి రావించి
యుచితపీఠములపై నుండఁజేసి
మొఱకఁజేయఁదొడఁగె నీగతి నవ్విప్ర
కాంతఁ దానుగనుట గ్రమముగాను. 11

చ. కనుఁగొనినాఁడ విప్రకుల కాంతనొకర్తుక మిత్రులార నా
మనమున నెంచిచూడ జితమన్మథులైన మునీంద్రవర్యులన్
మనముహరించి దాసులుగ మాటలచేతనె జేయజాలు నా
మనముహరించుటద్ది యణుమాత్రముగాదె? సతీలలామకున్. 12

ఉ. ఏమహనీయుఁడీయువతి కెన్నఁగఁ దండ్రియొ తల్లియెవ్వతో
యేమహనీయు లీలలన కేర్పడ సోదరులై జనించిరో
యేమహనీయ సీతరుణి యెంచి వరించెనో ప్రాణనాథుగా
నామహనీయు లియ్యెలను నారయనెంతటి భాగ్యవంతులో. 13

చ. తపమొనరింపఁగావలదె ధాత్రి సృజించెడి ధాతయేని బల్
దపమొనరింపఁగావలదె ధారుణిఁబోషకుఁడైన విష్ణువున్
దపమొనరింపఁగావలదె ధాత్రివినాశకుడైన సాంబుఁడుఁ
విపులమృగాయతాక్షి నరవిందముఖిం దగజెట్టఁబట్టఁగన్ 14

తే. గీ. దానిఁగూడంగవలెనన్న తలఁపునాదు
మనముననునాటి విరహాగ్ని జనకమయ్యె
గాన మీరలు నాయెడఁ గరుణతోడ
నూహ నెద్దేనిఁజేయుఁ డాయువిదఁగూర్ప. 15

తే. గీ. రాజ్యమేలను ధనమేల భోజ్యమేల
జీవన మదేల దేహంపు జీవయేల
దావిలేనట్టి కుసుమముల్ గావెతలఁప
విదుతు నన్నిటి నక్కాంతఁ బడయకున్న. 16

క. అను విని సఖులా విభునెడ
ఘనమా స్నేహంబుఁదోఁపఁ గలుషములేకన్
మన మలరఁ జేయనిట్టుల
వనితను దెచ్చెదమటంచు వాక్రుచ్చి రొగిన్. 17

ఉ. మాతువుగాక మామహిమ మూర్యతనూజుఁడు నడ్డువచ్చినన్
భీతిలజేయఁజాలు నలభీముఁడు దానట నడ్డువచ్చినన్
శీతకరానను న్విడువజేయఁగఁ బార్థుఁడు నడ్డువచ్చినన్
భీతిలఁజేసి తెచ్చెదము భీరులమంచుఁ దలంచితేసఖా. 18

క. కుందంగవలదు నీవిక
సందియ మించుకయులేక చయ్యన మేమా
యిందుముఖిఁ దెచ్చి నిన్నిక
బొందంగాఁ జేతుమయ్య భూవర వినుమా. 29

తే. గీ. నీదుకోర్కెను దీర్పంగ నేరకున్న
జన్మమేలను మాకిక జావుమేలు
దెచ్చువారము కాంతను దేకయున్న
జచ్చువారము నమ్ముము జనవరేణ్య. 20

కం. అనిపలికిన భూమీశుఁడు
వనితారత్నంబు దనకు వశమయ్యెగదా
యని సంతసించి వారలఁ
జనుమనెఁ ద్వరలోనెకోర్కె సఫలముజేయన్. 21

ఉ. వారలనంపి భూవిభుఁడు వాంఛలుదీరగ నాత్మలోన నా
చారుమతిన్ సుభాషిణిని జంద్రముఖిం గనకాంగి సువ్రితన్
నారెకుస్మారెకుం దలఁచి న్వాతిని ముత్తెపుచిప్పలట్టుగా
వేరుపనుల్ దలంపకను విప్రసతిం గొనియాడు నీక్రియన్ 22

సీ. అహిభూషణుం డితఁ డతిభయంకరుఁడని
నాథు బాసినశిప్రనారియొక్కొ
అన్యభామలఁగోరు నతిజారుఁ డితఁడని
కంసారిబాసిన కమలయొక్కొ
గౌతము భార్యను గామించె నితఁడని
వరునిఁబాసిన వజ్రిభార్యయొక్కొ
యెల్లవారిని జాల హింసించు నితఁడని
కంతుఁబాసిన రతికాంతయొక్కొ
గీ. గాక యుండిన నవ్విప్రకాంత కిట్టి
యంద మెట్టులగల్గె నీయవనియందుఁ
జూడఁగాలేదె యెందరో సుందరులను
వారలీచాన సరిబోలువారె యహహ. 23

కం. ఆసుకుమారి లతాంగిని
నాసతిఁగాఁ జేసికొన్ననాఁడె గతినుఁడో
నాసుమబాణుని నాకిక
దాసునిగా జేసికొన్న ధన్యుఁడఁగానే. 24

ఆ. వె. సఖులు నన్నుబాసి చాలదినములాయె
నింత జాగుసేయ నేమికతమొ
వార లొక్క వేళ వనితను దేలేక
సిగ్గువడిరొ నన్నుఁ జేరనకట. 25

చ. జడియఁగనేల మిత్రులిటు జాగును జేసితిరంచు వారు నా
యెడగల స్నేహభావమున నించుకయేనియు సంశయింపకే
వెడలిరి పంతముల్ సెలఁగ వేగమె దెత్తుము చాననంచు నీ
తడవుకుఁ గారణంబరయ ధన్యునిగా నను జేయనేకదా. 26

కం. అనియిట్టులఁ దనమనమున
మనుజేశుఁడు దలచుచుండ మానినికొఱకై
జనినట్టివార లచ్చట
వనితను జూడంగ గంతువశులై మదిలోన్. 27

కం. ఊహాసేయంగఁదొడగిరి
సాహసముననైన మిగుల సమ్మతినైనన్
బాహుబలంబులనైనను
నాహా! నృపు మోసగించి యాతివనుబడయన్. 28

కం. తమయూహ నొకనికొక్కఁడు
సమయోచితముగను దెలుప సమకట్టి వెసన్
భ్రామజెంది యున్న నృపుకడ
దమప్రజ్ఞలు దెలుప జనిరి తగనీరీతిన్. 29

సీ. పడరానికష్టముల్ బడి యెట్టకేలకుఁ
గంటిమిమిత్రమా కాంతనేను
కన్న నేమిఫలంబు గల దామెకాంతుండు
విడునకుండు నెల్లవేళలందు
గాననీవాతని ఘనదూరమొందేని
బంపియాపై పద్మపత్రనేత్ర
యాశయమెరుగంగ నతివనొకర్తుక
జనుమను మాచాన సమయమరసి

గీ. దానొనఁగూడుకార్యంబు ధరణినాథ
అటులగాదేని స్వయముగా నామెకడకు
మనమెబోదముగాన నీమనమునందు
జింతనొందగవల దల చేడెగూర్చి 30

కం. అనినుడివిన భూమీశుఁడు
మనమునహర్షించి వారిమాటల కెల్లన్
దనచారులలో నొక్కని
ననిపెను భూసురుని బిలువ నతివేగముగన్. 31

చ. వెడలిం చారుఁడాపుడమివేల్పుని భూతదయాంతరంగునిన్
వినుపనినిత్యసత్యరతు వేదపరాయణుఁ గాంచితద్దయు
న్నడకువఁతోఁపఁగా నృపతి యాజ్ఞనుజెల్పిన నాలకించి యా
పుడమిసురుండు చింతిలెను భూవిభునాజ్ఞకు నాత్మనీగతిన్. 32

ఆ. వె. నృపుఁడుసూడ మిగుల నీచులకాప్తుండు
ధర్మకార్యమన్నఁ దలఁపు లేదు
అతఁడు నన్ను బిలువనంపఁ గారణమేమి?
యేమికీడుసేయ నెంచినాఁడొ. 33

మ. జగదీశుం డగుచక్రియుండఁగ మదిన్ శంకింపనాకేటికిన్
నగరే బ్రాజ్ఞులు విన్నచో నిటులనే నాలోచనల్సేయఁగా
నగరాజంబును నెత్తఁడే తృణముగా నందాదులన్ గావఁడే
పగయే నాపయి లోకబాంధవుఁకున్ భర్తుండగానే భువిన్. 34

ఉ. ఈగతిఁ జింతనల్పలిపి యేర్పడ ధైర్య సమన్వితాత్ముఁడై
జాగొనరింపకే మిగుల సత్వగుణాతిశయాంతరంగుడై
సాగఁగనంపి యానృపునిచారుని నత్తును బొమ్మటంచుఁ దా
నేగుట భార్యతోఁ దెలుప నెంతయు భీతిలి యామె యిట్లనెన్. 35

చ. ఎరుగుదువీవు నాథ మనయేలిక దుర్గుణుడంచు లెస్సగా
నెరుగుదు వెవ్వరాతనికి నేర్పడమిత్రులో వారిలోక్కఁడన్
దురుసుతనంబునన్ మిగుల దూలఁగనాడిన లెక్కసేయకన్
సరస మృదోక్తులం బలికి సంచలితాత్ముల వారిఁజేయుమా. 36

కం. అని యిట్టులాడు దనసతి
వినయోక్తుల వినఁగ నలరి విప్రోత్తముఁడా
వనితారత్నముపైఁ దన
యనురాగము దెలుప నిట్టులనియెను బ్రేమన్. 37

ఉ. సంతసమందితిన్ గుసుమసారము గ్రోలు మధువ్రతంబు నా
నెంతటి భాగ్యవంతుఁడనొ యిట్టిసతీమణి చెట్టఁబట్టఁగా
నెంతటిహీనజాతి తరువేని సుగంధపుమాలిక గల్గునా
చెంతనె యుండఁ దావినది జేకొనిగాంచదె సుప్రసిద్ధియున్. 38

తే. గీ. వరుఁడు యిటులాడ లజ్జాభివదనయగుచు
సాహసముదక్కి యొక్కింత చంద్రవదన
మధురమృదువచనములతోడ మగనిజేరి
నమ్రభావము దోపఁ దా ననియె నిట్లు. 39

తే. గీ. తగునె యిటువల్క మీబోటి ధర్మవిదులు
మంచిగంధపు తరు వేను మహినియైన
దావి నిచ్చిన యీశుఁడ వీవుగావె
ప్రజ్ఞయేరిదొ జూడుమో భవ్యచరిత. 40

తే. గీ. జాగుసేయకు మోనాథ జనుము వేగ
నృపుఁడు నీకేమిజేయునో నీచుఁడాట
నీవు వచ్చెడునందాక నేను నీకు
గొల్చుచుందును శుభమీకు గూర్పకొరకు 41

కం. అని యీగతి భీతిల్లెడు
తనసతి భూసురుఁడుఁజూచి ధైర్యోపేతన్
జనుజేయ నీమొననుచును
దనమనమును నెఱుకఁజేసెఁ దగనీరీతిన్. 4

మత్తకోకిల. ధర్మమే జయమంచు నెప్పుడు ధాత్రినెంచెదువాడు దు
ష్కర్మలెవ్వరిజేత నిమ్మహి గాసినొందడు గావునన్
నిర్మలంబగు మానసంబున నిత్యకీర్తిని దెచ్చు స
త్కర్మలెప్పుడు జేయఁగోరుదు గానవీశుఁడు గావఁడే.

తే. గీ. కాన నగవంగ బనిలేదు కాంత నీవు
భయ మొకించుకయును లేదు జయముగాంతు
బోయివచ్చెదననుచు నాపుణ్యశీల
యనుమతినిబొంది విప్రుండు జనియె నపుడు.

ఉ. వచ్చుచునున్న విప్రుని సుభాషితునుజ్జ్వల రూపయౌవనున్
హెచ్చుగ నభ్యసించుటను హీనతనొందని సత్కళాధనున్
ముచ్చటఁగొల్పు లేనగవుమోము గలాతని జూచిరాజు తా
నచ్చెరువొంది యాగతిని నందరు విన్నను బల్కెనయ్యెడన్.

సీ. తపము విఘ్నముగాఁగ దల్లడమొదవంగ
గానల న్వాసిన గాధిసుతుఁడో
వేదం బవనిజాల వికలమైపోవంగ
గావ నేతెంచిన కమలభవుఁడో
మారునకు వెఱచి దా నన్యరూపమునొంద
భువికి నేతెంచిన పుష్పధనుఁడో
తనపత్ని యితరుల దాసిగాగనుజూడ
గాలేక యిటకేగు గామ్పుసుతుఁడో

గీ. కాని సామాన్యనరుఁడుగా గానబడఁడు
యిట్టివానిని వంచించు టెట్టులయ్య
యూహ జేయఁగజాలకయున్నవాడ
జూపు డెడ్డేనిదారి నోసుహృదులార.

తే॥గీ. అనుచు బల్కెడు నృపుజూచి యతనిసఖులు
వీడసంగను నెంతని విన్నవింప
ధైర్యమొక్కింత బూని యాధరణినాథు
డుచితసత్కారములజేయ నూహజేసి. 47

క. వందనము బ్రాహ్మణోత్తమ
వందనమిదె గురువరేణ్య వరగుణశీలా
వందనము సుగుణవాలా
వందనమొనరింతు నీకు వాంఛలుదీరన్. 48

ఉ. మిక్కుటమై భవద్యశము మించెను సర్వదిశాముఖంబుల
న్నెక్కడ విన్ననీచరిత మేవిని పింతురు నీదుశిష్యులే
దిక్కున గన్నమున్నగనుతింతురు న్నిన్నెమహీసురుండనీ
వెక్కుడుపుణ్యశాలివి మహీస్థలినీకొకరుండుసాటియే 49

క. దానము నృపకార్యనుసం
ధానమునన వరత భగవ దంఘ్రిసరోజ
ధ్యానము కవి జనఘనస
న్మానము నీయందెగలవు మాన్యుడ వనఘా. 5(

క. ఈవిధమున ననినందన
భావంబున సంతసించి బ్రాహ్మణవరుడా
భూవిభున కభిముఖుండై
దీవించెను యిట్లుదనదు దివ్యమహిమచేన్. 51

క. శ్రీవరుడు లోకవంద్యుడు
సాకేతపురేశు డఖిల జగదీశుండున్
భీకర రాక్షస హరుడిల
నీకీవుత సిరులు యశము నిక్కపుబ్రేమన్. 5

ఆ॥వె. దీవనలిటు సల్పి తేజోధురీణుడై
గూరుచున్న ద్విజుని గూర్చిరాజు
విన్నవింప దొడగు వినయంబుదోపంగ
మిథ్యకథనమిట్లు మేలుగోరి. 53

సీ. భూసురోత్తమ విను పుణ్యతీర్థంబైన
కాశికాపురిలో నివాసుడైన
రాజశేఖరుడను రాజపుంగవునకు
మిత్రిరంజనుడను పుత్రుడుండె
సకలశాస్త్రములందు సారాంశమంతయు.
గ్రహియించి నాడట మహిజెలంగి
యాతని నెల్లైన నల్లుగాబడయంగ
జనియించె గోర్కె నా మనమునందు

గీ. కాననిప్పుడు నరిమురి గాశికేగి
వానిగుణరూప సంపద వరుసజూచి
అర్హుడగునేని సందేశ మానతిచ్చి
పుణ్యమొందంగ ముదమున బూనుమయ్య. 54

ఉ. భూవిభుడీగతింబలుక భూసురవర్యుడు చింతనొంది నే
నేవిధి బోదుగాశి కిపుడేగతి దెల్పుదు భార్యతోడ సే
భూవిభునాజ్ఞ దాటగను బోలదు పీడతి కూర్చిరుదెంచు నా
భావజగర్వ భంజనుని బ్రార్థనజేసెను విశ్వనాథునిన్. 55

తే॥గీ. భానువారము గాశికి బయలుదేర
కార్యసాఫల్య మగునని వార్యముగను
గాననసుబంపు యత్నంబు కాంక్షతోడ
జేయుమోరాజ బోవంగ సిద్ధపడితి. 56

తే॥గీ చాలనడవయ్యె బూజకు సమయమయ్యె
చేపతాన్నాన సేయక తినెడువాడ
గాను గావున నాయెడ గరుణతోడ
సలవొసంగుము బోయెద శీఘ్రముగను. 57

క. అని బల్కెడు బ్రాహ్మణు గని
వినయము దోపంగ నృపుడు వేడుక మీరన్
జనుమని వందనముల నిడ
ననఘుండా విప్రవర్యు డలమట జనియెన్. 58

చ. కనుగొని బ్రాహ్మణుండు మది గౌతుక మొప్పగ జీరనామెయున్
ఘనతర రాగ సంజనిత కాంక్ష మెయిన్నె నెడురేగి ప్రాణనా
థుని పదయుగ్మముం గడిగి తోరపుబల్కుల దృష్టిజేయనా
వనజదళాక్షితో సతతము వారక దెల్పెను రాజు నానతిన్. 59

గీ. ప్రాణనాయిక వినుమేను ప్రభువునాజ్ఞ
శిరమునధరియించి కాశికి నరుగవలయు
నచట యువరాజు దనకన్య కర్హుడైన
నరుడగునొ కాదొ దూషిగా నరయుకొరకు. 60

క. వినుమతిని యాజ్ఞ మీరిన
ఘనమహాశోకాగ్ని జనిత కలుషాత్ముండై
మసలను నిక్కులు బెట్టెడు
పనివినియె దనతిన సీమపంపున వేగన్. 61

చ. తనపతిభుక్తివల్కు వనితామణి యెంతయు గంపితాంగియై
ఘనమగుశోకవహ్ని బడిగ్రాగుచు నేమియు బల్కజాలకన్
దనువున నెల్లెడం జెమట దద్దయు గ్రమ్మ గళావిహీనయై
గొనగొన నేడ్చె డస్సి మరి గొంతవడిన్నిలు వంగనోపకన్. 62

ఆ. అశనిపాతనిహతమౌ కదళికభంగి
కార్ముకాహతమైన క్రౌంచిపగిది
జ్యానినాదము విని యడఁగు నేణంబన
మూర్ఛపోయెనట్టి ముదిత యపుడు. 63

గీ. మూర్ఛపోయిన సతిసేద దీర్చునతఁడు
తగిన యుపచారములఁజేయ ధైర్యమూని
కనుల విచ్చియు దననిజకాంతు జూచి
జాలిజనియింప నిట్లనె చంద్రవదన. 64

మ. తగునే నన్నిటుడించిపోవ నిచటన్ ధర్మంబె ప్రాణేశ్వరా
మగువల్ భర్తలబాసియుండ నిలలో మన్నించు వారెవ్వరీ
జగమందీశ్వరుఁ డొక్కఁడే సతులకుం జర్చింపఁగాంతుండు దా
నగుటన్ నీవెరుఁగంగ నేరనిదియే యందంబె యీచందముల్. 65

శా. ధర్మాధర్మ విచక్షణాపరుఁడవో ధాత్రీసురోత్తంసమా
కర్మంబెట్టులనుండెనో నిజమొ యీగాశీప్రయాణంబు నా
మర్మంబున్ దెలియంగఁగోరి నుడుటో మార్తాండ తేజోనిధీ
నర్మాలాపము లాడఁగోరితొ కదా! నాథామనోహారకా. 66

గీ. నిన్ను నెడబాసి నిమిషంబు నిలువనోప
భయము జనియించు మదిలోన బ్రాణనాథ
నన్ను నొంటరి నుంచుట న్యాయమగునె
ప్రాణములు నిల్వవిక నీదుపదములాన. 67

క. కాశికిఁ బోవలెనని వి
శ్వేశుని దర్శింపవలెను విధిగా ననుచున్
యాశ జనించెను మది ప్రా
ణేశా గొనిపొమ్ము వత్తునిక్కము నీతో. 68

గీ. ఇట్లు చింతించి తను గాశికేగనీక
మనము నెదియంగఁజేసెను మానవతికి
ధైర్యజనకంబులగు నెన్నొతగవు లిట్లు
నుడువదొడగెను వడివడి దడయకతడు. 69

ఉ. భర్తప్రియాణమా టరసి భార్య తనంతనెవచ్చి యాతనిన్
కీర్తిసుఖాంబులం జయము కేవలమున్మదిగోరి యంపి దా
నార్తిని జెందకుండుటయె యార్యులు మెత్తురు దానినామె స
ద్వర్తినియంచు బేరుగను వాదమునియ్యెడ జేయబోకుమీ. 70

సీ. పయనమయ్యెడువేళ భార్యతావచ్చెద
ననుచు నడ్డముబెట్టు టద్దియొకటి
తరలిపోయెడువేళ చిఱుతక యొకతేఱ్చు
చును వెంటనంటి వచ్చుటయు నొకటి
వెడలెడునవ్వేళ వృద్ధబాంధవు లెవ్వ
రైన వెడలకుమంచు ననుటయొకటి
పోవుచున్నసమయాన బోరుగువా రెవ్వరు
నైన నెచ్చటికన్న నద్దియొకటి
గీ. యిట్టివప సూచకంబు లెయ్యెడలనగుట
నెరుగవే నీవు ప్రేమచే నిట్టులనగ
తగవె? శీఘ్రింబె వచ్చెద. మగువనాకు
శలవొసంగుము బోయెద జయముగాంచ. 71

మ. అనుచుం బల్కెడు నాథుజూచి యపుడయ్యబ్జాక్షి చిత్తంబునన్
ఘనలజ్జాన్విత యయ్యెగాని విభుపై గాంక్షన్నివారింపగా
జనలేకుండియు నెట్టకేలకుమనిన్ శాంతింపగాజేసి యా
ఘనతేజోనిధితోడ నిట్టులనియెన్ గాఢానురాగంబునన్ 72

మ. అపచారంబును జేసితింబ్రియసఖాయానందసంధాయకా
కృపతో మన్నన జేయగావలెజుమీ కేలోడ్చి ప్రార్థింతునిన్
నెపమెంచంగను బోకుమీ యిటుపయిన్నిల్వంగ నోపంజుమీ
కపటంబింతయులేదు మీప్రియకరా కారుణ్యరత్నాకరా 73

ధృవకోకిల. వినుతవాసవవైభవా పరవేధనాసుగుణోదయా
జనుమువేగమె గాశికిప్పుడు జాగరూకతతో మతన్
అనిలశంకర చంద్రసూర్యులు నంబుజాసనమాధవున్
నినుసుఖాత్ముని జేయుగావుత నిత్యమున్ బ్రియచిత్తులై 74

చ. నిముసములేమలుందలప నిక్కముయేళ్ళు యుగంబులౌజుమీ
శ్రమనుహరించు నీదుముఖ చంద్రుని జూడనినాడు నాకహో
కమలభవుండు నానుదుట గట్టిగనై లిఖయించెనీగతిన్
న్నమరులుమెత్తురాయనుచు నైనదలంపకుగా మనోహరా 75

తే॥గీ. గాననాయెడ బ్రాణేశకరుణతోడ
శీఘ్రమేరమ్ము జాగట జేసెదేని
నిలుపనోపను ప్రాణముల్నిజమునమ్ము
జయము జయకామనీకింక జయముజయము 76

కం. అనినుడివెడి తనసతిగని
యనఘుండాభూసురుండు హర్షాత్ముండై
జనియెను గాశికి బోవను
వినుతించుచు మనమునందు విశ్వేశ్వరునిన్ 77

ఉ. పోయెమునాథుని న్మిత్రగుల బుణ్యచరిత్రుని గాంచియాతనిన్
బాయుటకెంతయున్ వగచి ప్రార్థన జేసెను విశ్వనాథునిన్
తోయజగర్భసన్నుతుని ధూర్జటి దివ్యనృపాధియానునా
కాయజగర్వగోత్రపవికాంచనశైలశరాసనున్ హరున్ 78

ఉ. భావజభంజనా పరమపావనయో జగదీశ శంకరా
దేవపరాత్పరా వరద దీనదయాపర చంద్రశేఖరా
బ్రోవుచునున్నవాడిపుడు బుణ్యజనాన్వితవారణాశికిన్
గావగదయ్య నావిభుని గౌరిమనోహర మంగళాకరా 89

ఉ. నీరజనాభ మాని జననిర్మలమానస పద్మబంభరా
ధీరయశోదపుత్రి హరిదివ్యపరాక్రమ నందితార్జునా
సారసనేత్ర గోపకులచంద్రమ నావిభుగావవేక్రపన్
గోరిభజింతు నిన్నెపుడు గోకులవర్ధన కంసమర్దనా 80

చ. ఎటుజనుదాన నీకిపుడెవ్వరు దిక్కిక ప్రాణనాథ నీ
విటకెపు డొత్తువో మరల నెన్నడుగాంతునో నీముఖాబ్జమున్
బటుతరమైనదుఃఖముల పాలిటనన్నిక జేసిపోయితే
కటకట యిట్టికష్టములు గాంచగదా కలనైన దైవమా. 81

సీ. నీవాక్యములతోడ నిండనిగేహంబు
శారికలేని పంజరముగాదె
మహినీసుముఖచంద్ర రహితమా గేహంబు
తిమిరావృతారణ్య సమముగాదె
నీవేదవాక్కులు నేర్పులేనిగృహంబు
కమలజుగనని నాకంబుగాదె
నీపదాంకితముల నెలమిగాంచని గృహం
బిలనబ్జ శూన్యమౌ కొలనుగాదె

తే॥గీ. నిన్నుబాసిన సుపవిత్ర నిక్కముగను
కాంతుబాసిన భూమిజ గాదెతలప
నాధనుచడితి సరసిజ నాభుడెపుడు
తెచ్చునిన్నిట కాపుణ్య దినమదెపుడొ. 82

ఉ. ఈగతిపెక్కుభంగుల నిజేశ్వరునిందల పోసియన్యమౌ
భోగములెన్నియో గలుగ బుణ్యచరిత్రి యవన్నియుఁబరి
త్యాగమొనర్చి యీశ్వరుని ధ్యానముజేయుచు నిమ్మహీస్థలిన్
యోగినియై చెలంగు దనయోగ్యత నార్యులు సన్నుతింపగన్. 83

ఉ. భూసురుడేగుటన్విని నగభూవిభుడెంతయు నాత్మనాతనిన్
మోసముజేసి యంపుటకు మోదమునొందుచు మోహనాంగియా
దాసినొకర్తుకంబి లచిధాత్రిసుగోత్రము. భార్యజూచితా
నాసనుజెందు టన్నడివి యామెనొడంబడ జేయునావుడున్. 84

సీ. భూనాధవినుమేను బోవుటకింతయు
వెనుకదీయను నాదు మనవివినుము
దైవసమానుండు ధరనామెకాంతుండు
యలఘుచరిత్రుండు ననఘుడతడు
భూసుతాదులసరి బోలుపతివ్రిత
సుచరిత్రి మహినామె సువ్రితాఖ్య
పరులుసోదరులని భావంబునందున
నిరతంబు నెన్నెడు నిత్యపుణ్య

గీ. గాననామెను గోరంగ గష్టమొదవు
ననుచుభయమందుచుంటి నామనమునందు
నుచితమూహింప దగుదీవు యురుగుణాఢ్య
మరలవచ్చెదననుచు నామగువబలుక. 85

ఆ॥ వె. ఇట్టులామెయనుట కెంతయు గోపించి
నిష్ఠురోక్తులెన్నొ నెలతనిట్లు
బలుకదొడగె నపుడు భయజనకంబుగా
విన్నమిత్రులెంతొ వెఱగునొంద. 86

శా. స్త్రీలంజంపుట పాపమంచు మదిలో జింతించి యిప్పట్టునన్
జాలింజెందితిగాని నిన్ను దృటిలో జంపంగ లేకుంటినే
చాలుంజాలును నీతివాక్యము లికన్ సంకోచముం జెందకన్
వాలుంగంటెని దెత్తువేని భువి నీబ్రాణంబు దక్కుంజుమీ. 88

క. వినుమిపుడె వేగబోమీ
వనితారత్నంబు నింక వారకదెమీ
యనినుడివి బరిపనామెయు
జనియెను భూసురునిభార్య సాధ్వింజూడన్. 89

ఉ. భూసురునింటి కిన్నెలత వోయి కనుంగొనె బ్రీతితోడ బ్రా
ణేశు కథారసామృతము నిచ్చలుగ్రోలుచు బ్రొద్దుపుచ్చుచున్
భాసిలుచుండు విప్రకుల భామిని నామద హంసగామినిన్
వాసిగభూసురుం బరుణి బ్రాప్తసుభాషిని సువ్రతామణిన్. 90

చ. కనుగొనుటాయెనేవిధిని కాంతనుడాయుదు నేమిసెప్పదున్
అనుపమ నిత్యకీర్తి కిలనాకరమౌ సుగుణాంబురాశి యీ
వనితసుదర్శనంబిల నివారణజేయదె మత్కృతౌఘముల్
అనుచును దాసియేగుటయు నామెనుజూచియు సువ్రతాఖ్యయున్

తే॥గీ. అతివ నీవెవ్వరిచ్చటి కరుగుదేర
గారణంబేమి నేవిన గోరుదాన
రమ్మ దయచేయు మిచట నోయమ్మనీవు
ననుచు బిలువంగ దాసి దా ననియెనిట్లు. 9

తే॥గీ. సువ్రతవు నీవు పుడమి పతివ్రతవును
నగుట నీతోడ జెలిమికై నాసజెంది
వచ్చియుంటిని నాపేరు భ్రమర యండ్రు
సుదినమయ్యెను నేడను సుదతియనగ. 9

క. పరపురుషు లన్నదమ్ములు
పరకామిను లెల్లనాకు భార్యత్వకలు మనిరా
వరమతి కావుననాతో
నరయగస్నేహంబు చేయ సమగగవలెనే. 94

చ. ఇలగల భూతసంచయము నేర్పడజన్మము నొందజేయుచున్
బలమును తేజమున్నెసగి భాసిలజేయుచు నుంచునాతడౌ
నలజగదీశు డొక్కడగు టారసిజూడగ జాతిభేదముల్
గలుషములేని బాంధవులుగారె ? మహాస్థలి నెల్లప్రాణులున్. 95

ఉ. ఈగతిబల్కదాసి మది నెంతయు సిగ్గును భీతినొందగా
సాగుచు నేమియుంబలుక జాలకనుండియు నెట్లకేలకున్
బాగగుమాటలంబలికె భ్రాంతిజనింపగ జేసినెక్కడా
నేగిన కార్యముందెలుప నెంచి మృదోక్తుల బల్కెసీగతిన్. 96

మత్తకోకిల. తల్లి నీవచనామృతంబును ధన్యనై తగగ్రోలితిన్
ఎల్లప్రాణుల బాంధవంబిల నేర్పడన్ వినగల్గితిన్
కొల్లలాయెను సంతసంబిక గోర్కెదీరగ నేను నీ
కెల్లవేళల భృత్యురాలుగ నిమ్మహిం జరియించెదన్. 97

తే॥గీ. మలినవస్త్రంబు ధరియించి మగువనీవు
కురులుదువ్వంగ నొల్లవు కోర్కెమీర
తిలకమైనను తీరుగ దిద్దవేమి
భూషణము లేలదాల్చవు పుణ్యచరిత. 98

తే॥గీ. అంతియేగాక నీదేహమంతమిగుల
వాడియున్నది జూడంగ వనిత నేడు
మొలకలెత్తెడు చిరునవ్వు మోమువాసి
యుండగతమేమొ నాతోడ యువిదదెపుమా. 99

క. పతియటుగ నుండలించినా
హితులెవ్వరు నైన నీకు నెగ్గొనరించెనో
ధృతిచేసియుంచగ గాంచి
మతినా యేమనగునో యంచు నరయుచునుంటేన్. 100

ఉ. నాన్పుడు పిన్నిభామినియు నాదరమొప్పగ దానిజూచి తా
సినిద్ధబల్కె నాతి మన యేలిక పన్నున గాసి కేగదా
నాశభుజాతి తీగులటకు నాశ్వినిజెందుచు నున్నదాననే
సివిధ్వంచు బల్కె మదినీశ్వరునిం దలపోసి వెండియున్. 101

మ. సతి దానస్వపురంబు కేగ వినుమీ భర్తృవ్రతంబు జూడదా
నతసింగావ బరాత్పరుం దనమదిన్నత్యంతమా భక్తితో [చున్
సతతంబుం గొనియూహయున్ హితమతిన్ సమోహ్మదముం జెందు
ఇతరం బేమి దలంపనట్టిసుజుమీ యింతేసియు న్నెచ్చెలీ. 102

సీ. పతియింటలేనిచో భాగ్యతానెప్పుడు
సరసాన్నముల దినజనదాసుమున్
మాదముల్ మృదుశయ్య నిదురింపగారాదు
కురులు దువ్వగరాదుకోమరుమిగల
తీరుగాగస్తూరి తిలకమ్ముంచగరాదు
కుసుమముల్ ధరియింప గూడదెపుడు
సొగసు బంగరు సొమ్ములుంచగరాదు
గంధాదివస్త్రాల గాంచరాదు

గీ. సింగారమునేయగవలదు వేడ్కవిహార
బరులగృహముల నెప్పుడునిరుగరాదు
ప్రియనిత్రనప్పు గ సేయరాదు
నవ్వగారాదు యిది వినుమా న్యాయపథము. 103

క. అని నుడివిన భూసురసతి
గనివచ్చినదాసి భ్రమరికయు దానగుచున్
ఘనస్నేహ మభినయించుచు
ననియెను తనయల్పబుద్ధి యగుపడనపుడున్. 104

ఉ. భూసురలెన్నగాపుడమి బుట్టిననాటను గోలెయాశ్రమా
వాసులుగాగనుండి మఱివాంఛలరోయుచు దేహమంతయున్
గాసినిజెందజేయుటయె గాకమహీస్థలి స్త్రీలనివ్విధిన్
మోసముజేయుచుండుటది ముద్దియ నీవెరుగంగ నేరవో. 105

తే॥గీ. అట్టివానిని బతిగ జేపట్టుకంటె
బ్రహ్మచారిణివై యుంట పరగలెస్స
యౌవనంబంత నీగతి నడవిపాలు
జేసి మన కెటులనగ రాజీవగంధి. 106

ఉ. ప్రేమదలంప దైవికము ప్రేమది యారయ గాంతునూన్యసామల్
భామరోగాన నా మనమువాయిక నుండెను నామనోహరున్
గామ వికారమగ్నలగు కాంతలచెంతను నీదువాక్యముల్
కోమలిచెప్పగానగును కూరిమి విదురు వారలెల్లరున్. 107

చ. ఘనతిమిరావృతంబునగు కానజరించెను నట్టివానికిన్
వనజహితోదయంబున నపారసుఖం బొనగూడుచాప్పున్
ఘనవిపదంధ కారమున గ్రాగుచునుండెను కాంత కెప్పుడున్
తననిజకాంతు దర్శనము తద్దయుగూర్చు ముదంబుసౌఖ్యమున్.

చ. అనవిని సువ్రితాఖ్యగని యాదరమొప్పగ దాసియిట్లనెన్
ఇనుడుదయింప లెస్సయగునింతిరో! యట్లుదయింపకున్ననా
ఘనతిమిరంబు బాపికొన గాంక్షజనింపగ నెవ్వగేనియాం
వనమునుబాసి యన్యపురవాసము జేయదలంపబోరొకో 109

క. అనుదాసిజూచి సుప్రిత
యినుడేయుదయింపకున్న నెల్లజగములున్
ఘనతిమిర నిలయములెకద
వనితా సుఖమెట్లుగల్గు వనముంబాయన్ 110

తే॥గీ. అంతియేగాక వినుమి యోకాంతమనము
అరసి జూడంగ నినుడొక్క డగుటజేసి
వనముబాసిన నందె నివాసమున్న
వానిగోరియె కదయున్న వనరుహాక్షి. 111

శా. రేయింభానుడు నుండునో ప్రియసఖీ రేయింబ్రకాశింపగా
జేయంజాలవా చంద్రతార లెలమిన్ చెల్వొందు దీపాదులున్
హాయింజెందమొ వాటిగంచు బుడమిన్ హాస్యంబొ సృష్టింగదున్
హేయంబంచు దలంపజూచెదు గదా యింతేని యూహింపకన్.

తే॥గీ. అనుచు భ్రమరిక వల్కంగ నపుడునగుచు
సుప్రితయు నామెనింకను శోధజేయ
నెంచియుక్తియు మిక్కిలి నేర్పుగదుర
నుడువదొడగెను నీగతి వడిగనపుడు. 113

చ. ఇనునికళాంశమేశశియు నింపుగ తారలు సంగ్రహించితా
మినుడపరాబ్ధికింజనగ నెంతయు వెల్గెడు మాడ్కిజూడగా
నినుడుదయామయుండగుట నెచ్చటకేగిన నుర్విసంతదా
ఘనముగ వెల్గజేయుని వికల్పనజేసె నటంచు నెంచెదన్. 114

తే॥గీ. గ్నానసేకేయి బ్రజలెల్ల గాంతవినుము
నిత్యకృత్యములందక్క నితరమైన
పనులగావింప నేరక పండియుండి
భానుడుదయింప లేచుట పడనిగనవా. 115

ఉ. దీపమటంచు బల్కితివి దీపముబోల్తురె భానుతోడనా
దీపపుకాంతి తైలగుణ దీపితమేకద నద్దివెల్గగా
నోపునతైలమింక గనునూహ నొనర్పుము మానసంబునన్
లోపమదింత గల్గునొకొ లోకసుబాంధవు కాంతికెప్పుడున్. 116

తే॥గీ. అనుచుబల్కంగ దాసిదానని యొనిట్లు
చదువునేర్చిన నీతోడ సమముగాగ
నుక్తులంబల్క జాలక నున్నదాస
వినుము నారాక గారణ మనుచునగుచు. 117

ఉత్సాహ. అతివ రాజునిన్నుజూచి యాసజెందియున్నవా
డతనినీవు జెట్టబట్ట నర్హమంచు నెంచెదన్
హితముదెల్పుచుంటివినుము హేయమంచు నెంచకన్
క్షితిని మమ్ముసంతసింప జేయుమమ్మ రాణివై. 118

ఉ. ఈవిధిబల్క సువర్ణితయు నెంతయు గోపము భీతినొందుచున్
భావమునందు నీశ్వరుని భక్తిమెయిందలపోసి యాపయిన్
భూవిభునెంచి రావణుని భూమిజదిట్టిన మాడ్కిదోపగా
జీవమునందు నాసవిడి చింతను జెందక పల్కెనీగతిన్. 119

చ. నృపుడవినీతుడో చెలియ నీచుడు దుర్మతి వానినెన్నగా
కపటియకౄరుడున్మగుల గర్వముధాంధుడు నెట్టివారికి
న్నపకృతిజేయగా వెరవడట్టి నరాధము జెట్టబట్టునా
చపలమతిన్కిరాతుకడ జక్కని వేరముతోడ బోల్పనే. 120

తే॥గీ. అట్టినీచుని దాసి వీవగుటనాకు
గరపబూనితి వీగతి కానిపనులు
చాలుచాలును హితములు జాలునింక
పొమ్ము నాతోడి మాటలు పొసగవింక. 121

క. అనియిట్టులాను సువ్రిత
గనుగొని భ్రీమరికయు సిగ్గు గదురగనపుడ్ఱ్
జనియెను రాజుంజూడగ
ఘనమహా హారి పౌదనుడాయు కరిగతిదోర్ఢ్. 122

గద్య:—ఇది శ్రీపరమేశ్వర కారుణ్యాధికజని తాంద్రి కవిత్వ ధారా కౌశ
లుంమను, పరమభాగవత శ్రేష్టుంమను, చిత్రిలేఖ కళానిపుణుం
డును, గాన విద్యాభి లాషుణుంమను, నగు పెదపాటి
వేంకట చలపతి జ్యేష్ఠపుత్రి వెంకటరమణ ప్రణీ
తంబైన సువ్రిత యందు ప్రిథమా
శ్వాసము సమాప్తము.

శుభమస్తు అవిఘ్నమస్తు.

సువ్రత

ద్వితీయాశ్వాసము.

తే॥ గీ. దాసియేగెను మన కేమి మోసమగునో
యనుచు సువ్రితయంతయు నడలుచుండి
కొంతదమపుకు ధైర్యంబు కుదురుపరచి
చింతనలుజేసె నీగతి జిత్తమునను. 123

చ. ద్రుపదనృపాలపుత్రి తను దీనతవేడగ గావలేదొతా
నపరిమితానురాగమున నార్తినడంచగ లేదొసీతకుఱ్
చపలమృగాక్షి చంద్రిమతి జాలవిధంబుల గావలేదొకో
కృపకు వెలింతియే దలప గేశవుకిమ్మహి గొంతనేటికిఱ్. 124

క. అని యీగతి పలువిధముల
దనమనమును దిట్టపరచి దైవము నెన్నెన్
వనితారత్నము దలచుచు
దినమంతయు గడపనెట్లొ దీనవదనయై. 125

తే॥గీ. గడపియారేయి దననిజకాంతుమదిని
బహువిధంబుల దలపోసి తహతహపడి
యెట్టకేలకు నిదురింప నెంచితనదు
యుత్తరీయమె శయ్యగా బొత్తుపరచి 126

ఉ. ఎంతటిపాపకర్మముల నీవ్వుడిప్పుడు జేయనెంచెదా
నెంతటికర్మూరమానిసివియొ యిట్టిసరాధము జేలుపట్టణం
బింతటి పాపభూమియని నెన్నగ నెవ్వరికేనిశక్యమే
సుంతయు వెన్కదీయకిక సూటిగకాశికి బోవలెన్నయా. 127

చం. ప్రియనిను బాయుటాదిగను బెక్కులుదుఃఖము లొందుచుంటినా
భయమిట దీర్చువారెవరు బాధలమాన్పెడువారలెవ్వరే
క్రియనిటనుండ నోపుమను కించలవీడియు నిశ్చయంబుగన్
నయముగనిల్పి నిన్నటగనన్ జనుదెంచెదవారణాశికిన్. 128

క. ఈరీతి పెక్కుభంగుల
నారీమణిదలచుచుండ నడిరేయినటన్
ద్వారము తెరువుమటంచును
క్రూరుండొక్కండు పెద్దకూతలు పెట్టెన్. 129

చం. అదివిని సుచరితామణియు నంత్యను గొదనునా భయంబునన్
హృదయము ఝల్లనన్ దనదుహీనదశన్ బలుమారుదనాది ని
వదయుడవైతివే యిటుల నార్తజనావనయంచు గొన్కు మం
దుదకొకరీతి ధైర్యమది దోచగవారలపొందనిట్లనన్. 130

ఆ॥వె॥ అన్నలార యీయింటి నున్నదానను నేను
నాథుఁ డింటను లేఁడు నాదుమనవి
నాలకించి మీర లతనిరాక నెఱింగి
వచ్చుటందియె ధర్మవర్తనంబు. 131

తే॥గీ॥ అంతియేగాని యొంటరులైన పడతు
లన్యపూరుషుఁ జూడంగ నద్దరేయి
లోపమందురు పెద్దలు లోకమునను
గానమిమ్ముల నిప్పుడు గాంచరాదు. 132

చం॥ అదియునుగాక మీ రెఱుఁగనట్టి సధర్మము లెందునుండునో
సనయమనస్కులార ననుసంతస మొందఁగఁ జేసి మీరలీ
సదనము గాయుటొప్పగును సత్వగుణాఢ్యులమిమ్ము వేఁడెదన్
మదినితరంబులో దలఁపుమానుఁడి మీకిల భ్రాతృకంజుడీ. 133

కం॥ అనిపల్కు సువ్రతాఖ్యను
వినయము బ్రేమయును గదుర విప్రులమిదియై
మనుజేశుఁ డిట్టులనియెను
దనమనసమును నెరుకజేయ దద్దయు వేడ్కన్. 134

తే॥గీ॥ సిదుపతిఁ జూడఁగా రాను నెలత నేను
అందకత్తె నృసివిలనోటఁ జేసి
నచ్చితిని నిన్ను గన నాదు వాంఛదీర
వాకలిందీయు మిక చంద్రవదన వేగ. 135

తే॥గీ॥ చంద్రవదనను నే నని సరగ మీరు
పలుకుచుంటిరి భానుని ప్రభలు దక్క
చంద్రికాస్వాస్థ్యమయ్యెను చంద్రునందు
గానగాలేరు మీరు చీకటియెగాని. 136

చ. అనియిటుబల్కు సువ్రతకు నాదరమొప్ప నృపాలుఁడిట్లనెన్
వనితరో శ్లేషగా బలుక వాంఛలు దీరునె యింకనా దెసన్
ఘనమనురాగ సూచకము గానొకమాటనుబల్కి ద్వారముం
జనుదెరువంగ పువ్విలుతుసాయకముల్ మదినన్ను వేచెడున్. 137

ఉ. ఇంతిరొనిన్ను నామదిని యెంచివరించిన వాఁడ నాపయిన్
బంతముసేయగాదగదు భావజుఁడెంతయు క్రూరుఁడై సనన్
వంతలబెట్టుచుండెనిక వాంఛలు దీర్చగనెంచవేని
సుంతయునిల్వజాలనుమి జూడుమినాదెస దాసుఁడన్ జుమీ. 138

ఉ. చక్కనిదానవీవగుట సారసనేత్రిరొ గాంచగల్గితిన్
జిక్కెమనంబు నీపయిని జేకొరజేయ వదేనిసౌఖ్యమున్
మిక్కుటమైన దుఃఖభరమింక భరింపగలేక నాదియా
చక్కనిదేహమంతకుని సన్నిధికేగెదు నిక్కువంబికన్. 139

తే॥గీ॥ మధురనేలెడురాజను మగువనేను
రాణివై యుండి సుఖముల రబసమునను
వడయుమప్పుడె జుమినీదువ్రతముపండి
సువ్రతనటన్న నామంబుసుదతిచెల్లు. 140

క. అనియీగతిబ్రల్లదముల
మనుజేశుఁడువల్కుచుండ మానవతియుఁదా
ననియెనుదానింజూచియు
ఘనమన్యాయంబులెన్న గడలుకొనంగన్. 141

చ. నృపుడవునీవు నీప్రజల నిచ్చలుగాచుచు నుండివారనే
కపటపుమానవుండవై స గాసిలజేయగ నెంచవానినీ
నిపుణతమందలించగను నెంచుట నొప్పగు నీవెయీగతిన్
చపలమతిన్విరాళిగన సజ్జనసమ్మతియే మహీధవా. 142

ఉ. జానకిగాంచిరావణుడు చక్కదనంబె ప్రధానమంచునా
మానినిదైన నిర్మలపు మానసముం దెలియంగలేకదా
బూనుటనామెగూడగను పొందొనగూడమి యొండెగాకదా
దీనతజావడే రఘుని తీవ్రశరాళికి జిక్కిసోదరా. 143

చ. ద్రుపదనృపాలపుత్రి తనదృష్టిబడంగను గీచకుండుదా
నపరిమితానురాగమున నామెను గూడదలంచి యెంతయుఁ
చపలమనస్కుడై యనిలసంభవుచేబడి జావలేదొకో
నృపతి యివేటిచేతలిక నీతిపరుండవుగమ్ము భూస్థలిఁ. 144

ఉ. భీతిదొరంగి, దేవగురు పీనపయోధర తోరమించుటఁ
పాతకుడైనచంద్రుగతి భావమునందలపోసిజూడుమీ
గౌతముభార్యగోరశచి కాంతునిపాట్లుదలంచిచూడుమీ
భీతిజనింపదేమదిని బెద్దలవారలకన్న భూవరా. 145

చ. పరసతినెల్లనీమదిని భ్రాతృకలంచు సదాదలంచినఁ
నిరతము, భాగ్యసంపదలు నిన్నెడబాయకనుండు నీయెడఁ
పరచిచరించినీవిటుల మత్తుడవయి దెలియంగలేనివో
సిరియునుసంపదాయువులు శీఘ్రమె నిన్నెడబాయు భూవరా

క. నీవీగతి బరసతులను
భావంబునగోరి పెక్కుబాధలబెట్టన్
జీవింప నేర్తువే యిల
కోవిదులెల్లరునునిన్ను "కుమతీ"! యనరే. 1

ఆ. రాజుదలప బ్రజకు రక్షకుండునుదండ్రి
రాజుదైవ మిలను రాజు గురువు
వాడెయిట్టి తుచ్ఛవాంచల మునుగంగ
రాజె రక్కసులకు రాజుగాని. 14

తే. గీ. నీదు కులకాంత విననాయె నెమ్మనమున
నెంతగుందెదు నీకీర్తి యంతతప్పు
తొలగిపోవును యదిగాంచి మెలగలేక
గాన నీవిట్టికోర్కె ల మానుమింక. 149

సీ. రాజతంత్రములు బల్ రక్తితో నడపుచు
నరికరిగుంపుకు హరియనంగ
ప్రజలనురక్షించు భారమంత వహించి
రమణీయమూర్తి శ్రీరాముడనగ
సత్యంబువీడని సద్ర్వతంబు వహించి
సకలావనికి హరిశ్చంద్రుడనగ
పరదారలను మాతృభావంబునంజూచి
లాలితగుణుడు ప్రహ్లాదుడనగ

గీ. పుడమి విలసిల్లు నాపుణ్య పూరుషుండె
నృపతియన నొప్పునుగాని నీచవృత్తి
దిరిగి ప్రజలనుభాధించు దేవఘాతి
పతియె ప్రజలకు మహి నరపశువుగాని. 150

మ. అని యీరీతిని పెక్కునీతులను నాయంభోజపత్రాక్షి తా
ననినన్ రాజవి లెక్కసేయకయె కువ్యన్మానసోపేతుడై
వనితా నీతులు చాలుజాలునిక నీవాదంబులన్ మానుమీ
చనుమీ ద్వారముదీయునింక విటకుం జాలంబు చేటౌజుమీ. 151

తే॥ గీ॥ వాకిలిందీయకుండిన వనితనేను
బలిమినైనను లోనికివచ్చువాడ
నంతియేగాని నినువీడ నద్దినిజము
యనుచుబల్కంగ వినియప్పుడబ్జవదన. 152

క. ఒడలెల్ల జమటగ్రిమ్మఁగ
గడగడ దేహంబుమిగుల గంపమునొందన్
తడబడెను వాక్కులమరగ
దడయకనుఃనువంగ దొడగె దగనీరీతిన్. 153

ఉ. నేనిల భక్తిమై పతిని నిచ్చలుగొల్చి జఃంతునేని నే
మానధనాఢ్యనేని పతిమాన్యతపోధను డయ్యెనేని యా
జానకిగోరి రావణుడు నచ్చినభంగిని నాదుప్రాణమా
మానము చూరగాగొనెడు మానవుడిమ్మహి జావకుండునే. 154

తే. గీ. విపినములలోనగంటకావృతములైన
ఘనముకో జెట్ల గార్చిచ్చు గాల్చుభంగి,
నాదు శోకాగ్ని ప్రజలకు బాధలడప
గాల్చకుండునె యీకూర కఠినచిత్తు. 155

క. హా! దైవమ నన్నిగతి
బాధల బెట్టంగనీకు బాడియెదలపన్
సాధుజన రక్షకుండవు
గాదే ననుబ్రోవ చేతగాదే నీకున్. 156

తే. గీ. నాథ నిన్నెడఁబాసిన నాటగోలె
పెక్కుబాధల నృపుడు నన్ బెట్టుచుండె
నిన్ను కడసారి మదిలోన నిలిపియిపుడు
మానరక్షణ మొనరింతు మహినిబాసి. 157

క. ఈవిధి బెగడన్నందుచుదన
భావంబున గాంతుదలచి భామమలవడగా

నావనిత దివిసిజూడగ
బోవంగా నేగెననగ మూర్ఛనుబొందెన్. 15

గద్య:—ఇది శ్రీపరమేశ్వర కారుణ్యాధికజని తాంధ్రి కవిత్వ ధారా శా
లుంమును, పరమభాగవత శ్రేష్టుంమును, చిత్రిలేఖ కళానిపుణుం
డును, గాన విద్యాభి లాషుఁడుంమును, నగు పెదపాటి
వేంకట చలపతి జ్యేష్ఠపుత్రి వెంకటరమణ ప్రణీ
తంబైన సువ్రిత యందు ద్వితీయా
శ్వాసము సమాప్తము.

శుభమస్తు అవిఘ్నమస్తు.

సువ్రత.

తృతీయాశ్వాసము.

ఆ. అట్టులుండ నెచట నలుకుడుగనరాక
నృపుడు లోని కేగనెంచి తలుపు
బలిమిదెరచిమూర్ఛ బడిన భూసురురాణి
గాంచి సంభ్రమంబు గదురనపుడు.

ఉ. తానొకటెంచ దైవమిల దానొకటెంచెడు నన్నవాక్యముల్
యీనడిరేయి నీమొకడ నెల్లరకుం దృశమయ్యెనక్కటా
మానధనంబు గాచికొన మానిని ప్రాణము వీడెనయ్యెదో
బూనుటదెట్లు యంధుడిల పూజ్యసుగ్రింధ విమర్శనంబులన్.

ఉ. ఏటికినీమొహోరతిని నేటికి భూసురు గాశి కంపితిన్
యేటికినిందువచ్చితిని నేటికి వీరల మాటవింటినే

షట్కికజంపితీదరుణి నేటికి ద్రోసితి నీమెమూటలన్
యేటికి కిరాతకుండ యికనేటివిపత్తుల గంటిదైవమా. 161

ఉ. ఈవిధిబెక్కురీతుల నహీన విషాదము నొందుచుండగా
భూవిభుజూచి రోషమున భూసురుడొక్కరు డిట్లుబల్కెనా
భావజుకీవుదాసుడవు బ్రాహ్మణులన్ మముదూరనేటికిన్
నీవెవివేకివై తిరుగ నేర్తుమె నిన్ జెరుపంగమిత్రమా. 162

గీ. అనుచుబల్కంగ రాజుతా నతనిజూచి
యిచ్చకములను బల్కుచు నెగ్గుసేయ
నీకుజాలిన దుర్మతి నెందుగనము
మాయుమిక నోరు ప్రేలకు మూర్ఖచిత్త. 163

మ. నరనాథుండిట బల్కబ్రాహ్మణుడు దాశత్యాగుడై యిట్లనెన్
ధరణీనాయకునంచు నీవిటు మదిన్ ధైర్యంబుగాబల్కెదా
ధరణింగల్పెద నాదుపాదమున నిన్ తద్ధ్యంబునం జూడరా
శిరముంజెక్కలుజేతురా పిడికిలిం సిగ్గొనురా దుర్మతీ. 164

ఉ. బీరముతీగతింబలుకు విప్రగనుంగొని రాజుబల్కె నో
రోరి వెడంగుబ్రాహ్మణుడ యుక్తమయుక్త మటంచునెంచకన్
కారుల నెన్నొ ప్రేలితివి కాలునిచెంతకు బంపుచుంటినిన్
శూరుడవై ననాయెదుట నూటిగనిల్వు ధరామరాధమా. 165

తే॥గీ. అనుచు బల్కుచు రాజుతా నపుడువిప్రు
ముష్టిఘాతము బాల్జేయ బూన్కినతడు
కనలిపై బడి రాజును గాసికొమ్మ
టంచు నేయంగ మూర్ఛిల్లె నవనివిభుడు. 166

తే॥గీ. రాజువడ బ్రాహ్మణుం డతిరయముమీర
బాసినచోటికి తనపిక్క బలమునూపి

కొంతదడవుకు సుచరిత సుంత సేద
దేరి కను విచ్చి జూడ నల్ దిక్కులందు. 167

క. జనసూన్య మయ్యె గేహము
జనపతి యొక్కరుడె యచట జచ్చినమాడ్కిన్
గనుపట్ట నామెకుందగ
మనమున హర్షంబు సంభ్రమంబుం గదురన్. 168

తే॥గీ. ఇట్టిసమయము జేకూర్చి నట్టిదేవు
డెట్టికరుణకు దానిల బుట్టినిల్లొ
దిట్టతనమును మదినెంతొ మట్టుపరచి
పట్టణము వీడి యొకత్రోవ బట్టిపోదు. 169

చ. అనివడిలేచి సుచరితయు నల్కుడు జేయక నిల్లువీడదా,
మనమున నెంచి దైవమిటు మానముగాచుట కెంతొ సంబరం
బును సదనంబు వీడగను పుట్టువిషాదము సందడింపగా
వనితగృహంబు వీడుటయె బాగనియెంచెను నత్తరిందగన్. 170

ఉ. ఈవిధి నిల్లువీడగను నెంచి మహేశుని నిల్లువేడె నో
దేవ మదీయ మానమును దీనతవేడగ గాచినాడవో
భావజదర్ప సంహరణ పన్నగభూషణ పాపహారణా
బోవుచునుంటి గాశిగన బ్రోవుము బాలశశాంకధారణా. 171

చ. నిలయమ నిన్ను వీడుటకు నెంతొవిషాదమునొందుచుంటినే
వలుగకుసుమ్ము నేనచట నాగకవత్తునునిన్ను గాంచనా
చెలువునిగూడి సత్వరమ చిన్నదనంబును బొందకుండుమిా
సలలితవృత్తి దీవనల సాగగనంపుమి బోయివచ్చెదన్. 172

తే॥గీ॥ ఇట్లుజింతించి యొకలేఖ నిరవుగాను
వ్రాసిగోడకు నమరించె వనరుహాక్షి

తనదుపతినచ్చినం దనదశయునతని
కెరుకజేయగ మదిలోన నెంచియపుడు. 173

సీ. ప్రాణేశ వినునీవు వారణాశికిజను
నాటగోలెనునరనాథుడిచట
ననుభంగపరుపంగ మనముననూహించి
చెప్పశక్యముగానిచిక్కులెన్నొ
కల్పనజేయుచు కానిచేతలనెన్నొ
జేసెనుగాని దిగ్వాసుకరుణ
వడసిననిజమైన భక్తురాలనుగాన
దప్పించుకొనియిట దాటివచ్చి.

గీ. యుండగారాదు దుర్జనుడున్నచోట
నట్లగాకయుగాశికి నరుగుగోర్కె
బుట్ట మనమున ధృతినెంతొ మట్టుబరచి
వారణాశికి నినుజూడ వచ్చుచుంటి. 174

క. అనివ్రాసిసుచ్రితాఖ్యయు
మనమునవిశ్వేశు బెక్కు మార్గములదగన్
వినుతించి గాశికప్పుడు
జనియెను దన కాంతుజూడ సంతస మెసగన్ 1

చ. ధనమునొసంగుగాక పటుదార్ఢ్యము దేజము జూపుగాకనే
పనియొనరించుగాక బహుభంగుల దియ్యగ బల్కుగాకతా
గనలునుగాక దుష్టుడతి కష్టములెన్నియొ బెట్టుగాకిలన్
మనమున నెంచగా సుజన మానసమించుక యుం జలించునే. 17

ఉ. కాశికిబోయి బ్రాహ్మణుడు గాంచగనేరక రాజశేఖరున్
మోసముజేసె భూవిభుడు ముద్దియనేమియొనర్చెనోకదా

యీశ! పరాత్పరా! వరద యింతటికష్టముగల్గజేయవే
దాసుడగానెనీయెడల దప్పులజేసితినేకృపానిధీ- 177

తే॥గీ॥ ఇట్లుజింతించి దనయూరి కేగనెంచి
బ్రాహ్మణోత్తముడతివేగ బయలుదేఱ
ద్రోవనవశకునములెన్నొ దోచుచుండె
దుఃఖమింతయు మదినుండి తొలగనీక. 178

ఉ. వచ్చిగృహంబుజేరి తన భార్యగనుంగొన లేక భూసురుం
డచ్చెరువంది భూవిభుని నాత్మగతంబున నెంతొదూరుచున్
హెచ్చగుదుఃఖమంది తనహీనదశందలపోయుచుండితా
జచ్చుటమేలుగాదలచె సాధ్విగనుంగొనలేకయుండినన్. 179

క. బహుభంగులనీరీతిని
తహతహపడిభూసురుండు దద్దయుమదిలో
సహజమగుధైర్యమూనియు
నహహా యనియుత్తరంబు నలరుచుగనియెన్. 180

క. కనిదాని జదవగా దన
మనమున దుఃఖంబు మిగుల మ్రానుపడంగా
ఘనచరితు డాతడీగతి
జనియెను విలపింప భార్య సాధ్వి దలచుచున్.

ఉ. నిన్నెడబాసి యొంటిమై నేనెటు నిందు మనంగ నేర్తునే
పున్నమచంద్రుబోలు ముఖముం దగ జూడక నెట్టులుందునే
నెన్నడు విందునీపలుకు లెన్నడువాక్సుధ గ్రోలుదుందగన్
చిన్నదనంబు నొందు నిలుచేడియనెల్లెడబాసి బోయితే. 182

ఉ. ప్రీతిమెయిం దయారసము పెంపుదలిర్పగనీవు నాడెసన్
సీతులవెన్నొ జెప్పనవి నీతుడనై సరకింత జేయకన్

ఘాతుకుడా నరాధముని కల్మష బుద్ధి నెరుంగలేనియా
పాతకమంది యీగతిని బాధలనొందితి బ్రాణనాయకా. 183

చ. నినునవివేకియాఖలుడు నీచపు వృత్తి బలాత్కరించగా
మనమున నెంత గుందితివొ మానము నెట్టులగాచికొంటివో
ఘనమగు శోకవహ్నిబడి గ్రాగుచు నేమియొనర్చితో ననుఁ
అనుదినముఁ మదిందలచి యార్తిని నెట్టుమెలంగితో సతీ. 184

సీ. వేదార్థముం జెప్పవే యంచునుఁ జేరి
ప్రేమచేనడుగు నావెలది యెవరు
శిష్యవర్గమునన్ను జేరి బాదంబుల
నడుగజూచి ముదంబు నందునెవరు
వీణవాయింతునా గానంబు వినుమంచు
ముదిత చిత్తుని జేయు ముదితయెవరు
ఎప్పుడెద్దిహితంబొ జెప్పక యే జేసి
మెప్పొందు నొప్పుల కుప్ప యెవరు

గీ. అయ్యయో యట్టినాసతి యరసిజూడ
నెంతగుందును నినుగూర్చి యేమిదలతు
విధికృతంబిట్టులుండంగ వివేకమెట్లు
గలుగునాకిల సుఖములు గలుగుటెట్లు. 185

ఆ. వె. ఇట్లుజింతనొంది యేర్పడ నృపునెంచి
బ్రతిన లెన్నొ బల్కె బ్రాహ్మణుండు
మోముజేవురింప ముడివడకనుబొమల్
రాద్రిమతిశయిల్ల రభసమునను. 186

తే. గీ. తులువపేరిలరి కాగులు బలికితివట
తెలపెనీదగుపాతకము దిక్కులేని

మగువలను బట్టి బాధింపఁ దగుదు గాని
ప్రజల నేలంగ జాలుదే పలువనీవు. 187

ఉ. నోరెటులాడెరా తులువ న్యూనత జెందగ జేయనాసతిన్
గారుల వెన్నొ ప్రేలితలు కాలునిచెంతకు బోయిచేరగా
నోరిదురాత్మ కాతరుణ మొప్పుగ డగ్గరియుండనీవిలన్
నేరుతువేసుబుద్ధులను నెవ్వరు చెప్పిన యేనిదుర్మతీ. 188

ఉ. భూసురునౌచునేని మహి భూరితపోనిధి సైతినేనియున్
నాసతిదా బతివ్రత య నన్యగుణాన్వితయయ్యె నేనిన్
మోసముజేసినట్టి ఖలుమూర్ఖుదురాత్ము శిరంబువ్రక్కలన్
జేసియగానియీపురము జేరను దైవము సాక్షిదీనికిన్. 189

క: పలువిధముల నీగతిన్నృపు
దలపోయుచు బ్రాహ్మణుండు తరగనికోర్క్యం
బలవడ శాపంబిచ్చుచు
తొలగెను పట్టణము వీడి తొయ్యలిజూడన్. 190

తే.గీ. వారణాశికి బోయిన వనరుహాక్షి
నాధుకొరకట పట్టంపువీధులందు
సాధుజనులను మరిగల్గుసర్వజనుల
నరయుచుండెను నీగతికొరతలేక. 191

సీ. చూచితిరేనాధు సుజనబాంధవులార
మధురవాసియు లసన్ మధురభాషి
కాంచితిరేనాధు ఘనతపోధనులార
భూసురుండును కళాభాసురుండు
కంటిరేమన్నాధు ఘనవేదవిదులార
రక్షితుండును దీనరక్షణుండు

కన్గొంటి రేనాథు గమలాక్షులారనా
సుందరుండను లోకసుందరుండు.

గీ. చెప్పగదరయ్య పుణ్యము జెందరయ్య
కావగదరయ్య నాగతిగాంచరయ్య
అబల బతి నెడబాసితినయ్య నాకు
జూపగదరయ్య నాప్రియుసుకృతమతిని. 192

శా. ఓకాశీపురనాథ భక్తవరదా యో సాంబవిశ్వేశ్వరా
యోకల్యాణి కృపానిధీ వరమతీ యోయన్నపూర్ణేశ్వరీ
యోకారుణ్యధనాల వాల వరదా యోవిష్ణురాజా యికన్
నాకుంజూపరదేమొకో ప్రియసఖున్ న్యాయంబొమీకుందగన్. 193

తే.గీ. అనుచుగంగను డాయంగనరుగుదెంచి
యచటివిప్రుల వేశ్వేరనరసియరసి
గాంచనేరక దనప్రియుగానినొంది
కాంతసువ్రత వేడెనాకాశనదిని. 1

క. సుజ్ఞానాంతరంగ మంగళ
విజయశ్రీజనిత సలిలవిమలతరంగా
నిజభక్త హృత్సుసంగా
భజియింతునునిన్ను గంగభక్తిచెలంగా.

ఉ. నిన్నుస్మరించి యెల్లరును నిత్యముసద్గతి జెందుచుండుటల్
నిన్నుస్పృశించి యెల్లరును నిర్మలులై దనరారుచుండుటల్
నిన్నుగనుంగొనంజనులు నేత్రములందరియింపజేయుటల్
సన్నుతకీర్తి నేవినియు జాలగజూచియు జేరవచ్చితిన్.

క. అమ్మనిన్ను జేరవచ్చితి
నమ్మా యేకపటమెరుగనమ్మా వినుమీ

పొమ్మనక జేకొనందగు
నమ్మాత్ర ప్రియమొసగ నన్ను హరుబ్రియగొమ్మా!

సీ. ధారాధరోపమదంతి వర్గంబుల
మడియింప జాలెడుమకరములను
అవనీధరావళినైన నొక్కటబట్టి
మ్రింగజాలెడు ఘోరమీనములను
గండభేరుండంబు గబళించగాజాలు
భయజనకంబులౌ పక్షితతుల
భూమినిర్ధ్వంసముగా మ్రోయజాలిన పెద్ద
ఘోరాకృతులు గల్గుకూర్మములను.

గీ. నీదుకుక్షిని నిడుకొని నేర్పుగదుర
బ్రోచుచుంటివి యనుపమ భూతదయను
స్త్రీని యబల నదృష్టవిహీనురాల
సమరవాహిని నన్ బ్రోవసరు దేనీకు.

చ. మరియునువిన్నపంబొకటి మంగళవాహిని యాలకించిన
న్నిరవుగనీదు కుక్షినిడి యెన్ని భవనంబుల కేని మత్ప్రియున్
చిరతరపుణ్యు నాపురుషసింహుని వేదపరాయణుండగన్
నరగునగూర్పఁ గానివియొసల్పుచునుంటిని మత్ప్రణాముల్.

సీ. పడరానికష్టల్ బడియెట్టకేలకు
బతిగూడఁ జే చంద్రమతిబుడమిని
బలురక్కసుల పాలబడియు సన్మహిమచే
గూడలేదే సీతకూర్మి పతిని
వనవాస మజ్ఞాతవాసముల్ దాజేసి
పతులగూడదె ద్రౌపదీ తరుణియు

చండశ్శాసనుడైన జమునితా వెరపించి
విభుబ్రతికించె నాపవిత్రిబుడమి.

గీ. సర్వభూతాత్మకుండగు సామినన్ను
మరచునే భక్తురాలను మహినిగానొ
వడయకుందునె నాపతిబరగనేను.
గంగనీకృపనై ననుమంగళాంగి. 200

ఉ. అంగజదర్ప సంహరుణుడా నతినిచ్చెనొబోకుమంచునా
మంగళగాత్రి పార్వతిసుమంగళితో నత నాడుచుంటివో
వెంగలినై ననుంగవయవెక్కుడదీయుమనంచు నెంచితో
గంగశుభాంగినన్ననవు గాంచితొ నాదెస దోషముందగన్. 201

చ. అనుటయుగంగ మంగళతరాంగతరంగసుసంగసత్కృపా
జనకమహాంతరంగ నిజసజ్జనహృద్ సరసీజభృంగ తా
మనమది పొంగ సువ్రతను మంగలతూర్యములుంజెలంగహా
యనుచు జనుల్గనంగ సుదినబ్బురపాటొదవంగజేకొనెన్ 202

గద్య:—ఇదీ శ్రీపరమేశ్వర కారుణ్యాధికజనిత ఆంధ్ర కవిత్వ ధారా కౌశ
లుండును, పరమభాగవత శ్రేష్ఠుండును, చిత్రలేఖ కళానిపుణుం
డును, గాన విద్యాభి లాషుణుండును, నగు పెదపాటి
వేంకట చలపతి జ్యేష్ఠపుత్రి వెంకటరమణ ప్రణీ
తంబైన సువ్రత యందు తృతీయా
శ్వాసము సమాప్తము.

సుప్రవ్రత

చతుర్థాశ్వాసము.

క. అక్కడి వారదిగన్గొని
మిక్కుటమగు నబ్బురంబు మీరినదురెఖం
బెక్కుడగు భక్తితో సుమత
మొక్కంగా సాగిరిట్లు ముద్దియ కెలమిన్. 203

తే.గీ. అమ్మ న్నానిప్పినముకొంటి మంతెగాని
ధర్మదేవత పీవని తలపులేక
పాదముల కేము మొక్కని పాతకంబు
సైచి గొంపొమ్ము మముగూపాస్వర్గమునకు. 204

ఉ. ఏమితపంబు జేసితివొ యెంతటి నోములు నోచితివొ ...
ల్బామున తల్లి నిన్నమర వాహినితాగొని పోయు ...
నీమమ దెంతయున్న మహిమన్ ... దమమొ ...
నీమహిమంగనుంగొనఁగ నెవ్వరి కేనియు శక్యమౌనె. 205

క. ఎంతటిసుదినముమ మాకు
నెంతటిభాగ్యంబొ దలప నెంతసుగతియో
చింతలవియన్ని దీరెను
స్వాంతములుంజల్లనయ్యె సాధ్విం జూడన్. 206

ఉ. ఈగతి సంస్తుతుల్ సలిపి యేగిరి వారుగృహంబు కేయుయున్
భోగములుంభుజించుటలు భూరితపంబుల ...
నేగగ లేనిజన్మమది యేలసటంచు మదిందపించుగా
సాగిరియామె దానుకృత జాలమ దృంతటి దోపలంపగన్. 207

క. భూసురు [illegible] యము [illegible]
గా [illegible] జనులు [illegible] సతిన్
భా [illegible]
వా [illegible] జే. 208

మ. జనులేవు [illegible] సౌధాంత భాగంబులన్
జన [illegible] యుతిముల్ సత్రింబులన్ వీధులన్
[illegible] గాంచంగలేకన్ సతిన్
జని [illegible] సాధ్వీందగంజూపగన్.

ఉ. ఆసమయంబునన్ [illegible] గొందరుగూడి యద్భుతా
వేశలు [illegible] యన మధ్యమున్నయా
భూసురు భార్య సుందరిని [illegible] జూచి వేడ్కతో
భాసురలీల [illegible] వారలెల్లరున్. 210

సీ. భ [illegible]
[illegible] వేడ్కనొకడు
తల [illegible]
[illegible] నొకడు
[illegible]
[illegible] నొకడు
యు [illegible]
[illegible] నొకడు

గీ. [illegible]
దా [illegible]
[illegible]
[illegible] 211

చ. కనుగొనిబ్రాహ్మణుండు జనకాంతయవస్థను నాత్మలోపలన్
ఘనమగుదుఃఖముంగదుర గాళ్ళదడంబడ నామెజేరగా
జనిచని యీశ్వరాయనుచు సాధ్వియటంచును మూర్ఛవోయెన
జనులది జూచి విస్మయము సంభ్రమముంగని జూచుచుండగన్

క. అచ్చటివారాబ్రాహ్మణు
నచ్చెరువొందుచును జూచి యయ్యారేయీ
జచ్చిన యువతింగనుగొని
హెచ్చుగ వీడడలనెద్ది హేతువొతెలపన్.

తే.గీ. అనుచువారలుగారణ మరయుచుండ
కొంతతడవుకు విప్రుండు నుంతసేద
తేరివారల గన్గొని ధీరులార
ఆలకింతురె నామనవన్నలార.

క. ఓపుణ్యులారవినుడీ
యీపుణ్యాంగనయునాదు యిల్లాలుజుడీ
ఆపదల జెందిగంగయె
ప్రాపని యీగతిని జెంద వచ్చెం జుండీ.

చ. అనితన వృత్తియున్ నృపతి యాగడముందను గాసికంపుటన్
ఘనమగు చిక్కులందనదు కాంతనుబెట్టుటవాదిగాగనా
జనపతిచేష్టలం దెలిపిసాధ్విగనుంగొనుదుఃఖమందగా
మనమున సంశయంబుగనిమారిటువల్కిరివారలప్పుడున్.

తే.గీ. అయ్యనీదగు కథనెల్లనాలకించి
జాలిపుట్టెడుగాని యీసాధ్వినీదు
భార్యయంటివి నీబల్కు బరిగమేము
సమ్మనొక్కటిదృష్టాంతరమ్ముగలదె.

తే.గీ. వారలీగతి ననుచుండ వనరుహాక్షి
కనుల విచ్చియు దననిజకాంతుజూచి
లేవనుంకించియును దనులేవలేక
బల్కె నీగతి సువ్రత భవ్యచరిత. 218

చ. కలగనుచుంటినో నిజమొ కాంతునిజూచెద భాగ్యమబ్బెనే
నిలనదిగల్లనేరదని యీశ్వరుబత్ని సుగర్భవాసినై
మెలగెదనంచు నామె గనమేలిటు జేకురజేసెనాకుహా
కలుషములేనిపత్నులకు గల్గునె భర్తృవియోగ దుఃఖముల్. 219

తే.గీ. అనుచుబల్కగ పెల్లెలునామెజూచి
తల్లియీతనిమాటలు గల్లలనుచు
దలచితిమిగాని నిన్నీస దెలసెనిజము
సుఖము గనుమమ్మ నీప్రియసఖునిగూడి. 220

క. ఈగతివారుబల్కగ
నారీమణియన్నలార ననుబతి గూర్చన్
గోరి మిము గంగ పంపెను
యేరిమీసాటి బంధు లిమ్మహినాకున్. 221

తే.గీ. అనుచు వారలగొనియాడి యబ్జవదన
గంగకెదురయి తనహస్తకమలములను
మోడ్చితనమదిలో నెంతొ మోదమలర
బ్రార్థనలుజేసె నీగతిబతినిగూడి. 222

ఉ. అంబరో నీదయార్ద్రహృదయమ్మది గన్గొనినిన్ను జేరగా
సంబరమొందజేసితివి స్వాంతముజల్లనజేసి తమ్మరో
సాంబుడు నిన్ననూరకయె సాధ్వియటంచును దావరించెనే
యంబరవాహినీ జనని యద్భుతమయ్యెడు నీచరిత్రముల్. 22

క. తల్లీనేనీ గుణయుతు
నిల్లాలై జన్మమొంద నెన్నిభవములన్
గొల్లలుగ వరము లిమ్మిక
జల్లనినీచూపులలర జననీగంగా. 224

క. అమ్మ నినువీడుటకునా
నెమ్మనమున దుఃఖమొదవు నిజమదినమ్మీ
నమ్మవలెనాదుమాటల
జుమ్మీయేటేటనిన్ను జూతుంజుమ్మీ. 225

క. అమితమగుభక్తి నీగతి
నమరనదింబొగడి వారలరిగిరిపురికిన్
అమరనుతు విశ్వనాథుని
కమలేక్షణ యన్నపూర్ణ గాంచెడువేడ్కన్. 226

తే.గీ. అరిగివారలు విశ్వేశ్వరాలయంబు
గానవేగియునచట నాగరళకంఠు
నమితమాభక్తి మదిలోన నమరనపుడు
బ్రార్థనలుజేసిరీగతి బ్రీమదమునను. 227

సీ. సుజనహృద్ధరణాయవిజితేంద్రియపరాయ
దివిజకోటి నుతాయ తేననమోస్తు
గిరిరాజజాపాయగిరిరాజ చాపాయ
త్రిభువనవినుతాయ తేనమోస్తు
పన్నగభూషాయ భవ్యచరిత్రాయ
త్రిపురసంహారాయ తేనమోస్తు
పావకనయనాయ బాల చంద్రధరాయ
త్రిశిఖభృద్ధస్తాయ తేనమోస్తు.

గీ. దీనరక్షణ బిరుదాయ తే నమోస్తు
జ్ఞానదీపికదాతాయ తే నమోస్తు

జానకీపతే సేవ్యాయతే నమోస్తు
మానినీమానరక్షాయతే నమోస్తు. 228

మ. అనియీరీతిని బెక్కులైన గతులన్నాదంపతుల్ యిర్వురున్
ఘనువిశ్వేశ్వరు గాలకంఠునిదగన్ గాశీపురాధీశ్వరున్
వినుతింజేసియు వారలప్పుడు లస్సద్విఖ్యాతిభక్త్యుద్ధతిన్
జనిరుర్వీశుని జూతమంచు మదిలో సంతోషముంజెందుచున్. 229

క. చనివారురాజుజూచియు
మనుజేశ్వర నీకు మామమనవి దెలుపగా
జనుదెంచినారమిప్పుడు
వినవలెమముసాంతముగను విసుగక వేడ్కన్. 230

ఉ. దుష్టులశిక్షజేయుటయు ధూర్తుల నుగ్రక్కడగించి వేయుటల్
శిష్టులగాచి యెల్లపుడు శ్రీయుతులందగ వారిజేయుటల్
కష్టపుగాలమందు బ్రజకాంక్షల దీర్చి తరింపజేయుటల్
యిష్టముతోడ భూరమణు లెప్పుడు జేయుటకృత్యముర్వరన్. 23

తే.గీ. ఎల్లశ్రీలకు మహిబుట్టినిల్లనంగ
జెల్లుమధురనునివసంబు జేతునేను
భూసురుండను తపసిని పూజ్యురాలు
మైనయీసతి నాభార్య యగునుజుమ్ము.

ఉ. ఆపురినేలు భూరమణు డాత్మయెకింతయు భీతిజెందకన్
బాపములే యొనర్చుదగ బాధలబెట్టెడు నెల్లవారలన్
గాపురమింకనాపురిని గష్టమటంచును నెంచినేనునీ
ప్రాపునగోరివచ్చితిని బాధల మాన్పెదవంచు భూవరా.

తే.గీ. అనుచు దనగాశికంపుట యాదిగాగ
నృపునకానర్చినచేతల నేర్పుగదుర
నెత్తిజెప్పగనాన్నృపసత్తముండు
బల్కెనీగతి భూసురు భామడప.

ఉ. భూసురవర్య నిన్నిపగ బుట్టెను దుఃఖము నామనంబునన్
గాసిని జెందకుండుమిక గాంతయు నీవు సుఖంబు నొందగా
జేసెదనాదురాత్ము యముచెంతకుబంపి పురంబు వారికిన్
జేసెద మేలునామధుర జేకొనియుంచెద నాదుపాలనన్. 235

చ. సమరముజేయ నేదినము సర్వశుభప్రద మంచు నెంచుదో
యమరసమాన నీవిపుడ నానతి నీయుము యప్పుడే వెసన్
గ్రమమునవచ్చి యాఖలుని కాలునిచెంతకు బంపిమీదియా
శ్రమలను దీర్చిమీకు దగసంతసమిచ్చెద భూసురాగ్రణీ. 236

క. అనిరాజు వల్క విప్రుడు
ఘనమగుసంతసము జెంది కాకుదలిర్పన్
అనిజేయ దగిన నొకశుభ
దినమదినియమించె నపుడె ధీరత మెరయన్. 237

తే.గీ. అప్పుడే మంత్రిబిలువంగ నంపిరాజు
వానిగన్గొని భూసురవాంఛ దెలుప
వల్లెయనిజెప్పి యామంత్రివరుడు వేగ
దగినయత్నంబు జేయించె దాడివోవ. 238

చ. తరుణమువచ్చుదాక నటధాత్రినురుండు సతీసమేతుడై
పరమదయాళునున్నగుల పౌరుషశాలియునైన భూవిభున్
నిరతముబాయకుండి తగనేర్పుకొలంది హితోపదేశమున్
జరుపుచునుండె నంగరము సల్పగబోయెనుసంతదన్కయున్. 239

తే.గీ. తరుణమదివచ్చె ముదమున ధాత్రివిభుడు
కరిబలంబును తురగముల్ కాల్బలంబు
బలసి తనుగొల్వ మంగళ వాద్యములతో
జెలగుచును నేగె యుద్ధము జేయువేడ్క. 240

ఉ. భూపవిభు డేగుచుండెగని భూరిబలంబుతోడ నాడకన్
భాపమునందు గాతుకము బట్టగ జాలక బోరుటెల్లరున్

చేసెనొ మంగళధ్వనులు జేయుచునుండగ మోదమందుచున్
రావణుజంపగా జనెను రాఘవుడో యన నొప్పుచుండగన్. 241

తే॥గీ. పోయి మధువును జేరి యాపుడమితేని
కెరుక జేసెను దనరాక నిరవుగాను
వాడునుండగు సన్నాహ మాచరింప
గడువొసంగెను యారోజు గడచుదనుక. 242

మ. ఇరుపక్షంబులవారు యుద్ధవనిలో నేర్పాటుగానిల్చియున్
కరిపత్రావళితో పదాతుల లసద్గాంభీర్యనాదంబుతో
గరిమంజూపుచు బోరుచుండి రెలమిన్ గ్రొర్యాతిరేకంబునన్
దురమొప్పెన్ రఘువీర రావణులతో తుల్యంబు నానుర్వరన్. 243

క. ఈగతి మూడుదినములు
బోరాటము సల్పనపుడు బూజ్యుడు కాశీ
వీరుడు జయమునుబొందెను
ధీరత మధురేశుజంపి తేజమెలర్పన్. 244

తే॥గీ. చంపి జయలక్ష్మిగొన్నయా జనవిభుండు
భూసురుంజూచి ముదమున బుణ్యచరిత
సంతసించితె మదిలోన జింతమాని
యనుచు నోదార్చె భూసురు నధిక కరుణ. 245

చ. అనుటయు బ్రాహ్మణుండపుడు నాత్మగతంబున మోదమందుచున్
జనపతిజూచి భూరమణ సంతసమందితి గానియీపయిన్
జనములుమెచ్చ నీమధుర సర్వశుభప్రద మాటనిప్పుడే
ఘనముగ గొంచునేలుమిక కాంక్షది యొక్కటియే మనంబునన్

తే॥గీ. అనుచు భూసురు డీగతి నాడుచుండ
పౌరులెల్లరు జనుదెంచి బహువిధముల
గాశిపురనాధు బొగడిరి కాంక్షమీర
జయజయ ధ్వనులెసగంగ సంతసమున.

శా. దేవా కాశిపురీశ్వరా యిటుపయిన్ తేజంబు సౌఖ్యోన్నతుల్
ఏవేళన్ నినుగొల్చుచుండగమదిన్ యింపొందుచున్ దగన్
నీవెల్లప్పుడు సర్వసౌఖ్యములతో నేలంగనుర్విస్థలిన్
దేవుండిచ్చెను గాత నీకువరమున్ స్థిరత్వమేపారగన్.

ఉ. పాపితివయ్య మావెతల భవ్యగుణాకర పార్థివోత్తమా
పాపితివయ్య యీఖలుని బాపితివీపురి దైన్యమంతయు
న్నీపురినెల్లకాలమును నేలుము భూసురు సాజ్ఞమీరకన్
శ్రీపతినిన్ను నెల్లపుడు శ్రీయుతుజేయుత భూమిపోత్తమా.

క. అని బాగడి సుచరితామణి
గని వచ్చిన వారలెల్ల గారవమొప్పన్
వినుతింప జొచ్చిరామెయు
దనయును రాగంబు జూపె దద్దయువేడ్కన్.

సీ. మహిమచే సావిత్రి మగనితా బ్రతికించు
కొని సుఖమొందెను కోర్కెలలర
పడరాని కష్టముల్ బడియు ద్రౌపదితన
పతులకు గూర్చెదా బరమసుఖము
తననిష్టచేతనే దమయంతి దనపతి
గూడిసుఖంబుల గుడిచె నెలమి
పతిదాన బద్ధంబు బల్కనీయకనుండి
మహిమచే దాచంద్ర మతియువిలను

తే॥గీ. అట్టివారలు నినుబోల రనగవచ్చు
నీదుమహిమచే నీపతి నీవెగాక
ఎల్లప్రజలును సంపస ముల్లములను
బొందిసుఖముల దేలుచు నుండురింక.

తే॥గీ. అనుచు బల్కెడువారల నపుడు రాజు
గాంచి జనులార మీరదగు కాంక్షదీర్త

భాసురలీలను గృహాశ్ర-
మోశంబై యనుభవించె పెక్కు సుఖంబుల్. 256

తే.గీ నాటగోలెను యీనారినాథుని చెలు
జారపురుషులు మఱగిల్లు వారలెల్ల
భయమునొందగ జేయుచు ప్రజల కెల్ల
సౌఖ్యములనిచ్చి యేలెను సంతసమున. 257

తే.గీ. పరస్యసతులను గోరు నరాధముండు
రాజుగాని దలంప రారాజుగాని
ఇహాపరంబుల రెంటను నెన్న రాని
కష్టముల నొందు నామాట స్పష్టమయ్యె. 258

చ. ధనమనిపోవు దేహముస్న దాస్యము పోవును ...
మనమున ధైర్యముం జెడు మానుషము ...
దినదిన గండముల్ గలుగుదీనవెల్ ...
జనదటుగాం నన్యసతి సంగమముప్పుడు ... 259

క. ఈశుభ చరితమునెప్పుడు
భాసురముగ జదువుచు ...
దోసముల సంటసియుక
నీశుడు దయనిచ్చుగాత నెక్కుడు శుభముల్. 260

గద్య:—ఇది శ్రీపరమేశ్వర కారుణ్యాధికజనిత ...
లుండును, పరమభాగవత శ్రేష్ఠుండును, ...
డును, గాన విద్యాభిలాషుండును, ...
వేంకటచలపతి జ్యేష్ఠపుత్రి ...
బైన సుచరిత యందు ...
సర్వము ...